

Kettunen Eveliina ja Kurki Iida-Maria

Disney-elokuvat tunnekasvatuksen apuna

Kandidaatintutkielma
KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA
Varhaiskasvatus
2019

Oulun yliopisto

Kasvatustieteiden tiedekunta

Disney-elokuvat tunnekasvatuksen apuna (Eveliina Kettunen ja Iida-Maria Kurki)

Kandidaatintutkielma, 40 sivua

Huhtikuu 2019

Tunteet ovat osa kokonaisvaltaista hyvinvointia, joten niiden ymmärtäminen ovat merkittävä taito oppia jo lapsuudessa. Tunteiden oikeanlainen tunnistaminen, nimeäminen ja hyväksyminen lapsena auttavat tunteiden kohtaamista aikuisena. Uudessa varhaiskasvatussuunnitelmassa painotetaan aikaisempaa enemmän tunnekasvatuksen merkitystä.

Tutkimuksemme tarkoituksena oli ensimmäisen tutkimuskysymyksen avulla selvittää Disney-elokuvien mahdollisuutta osaksi monipuolista tunnekasvatusta. Näin pyrimme tuomaan uutta näkökulmaa tunnekasvatuksen toteuttamiseen. Toinen tutkimuskysymys johdatteli meitä etsimään Disney-elokuvissa esiintyviä tunteiden ilmaisun tehokeinoja. Tämä edesauttoi löytämään kolmanteen tutkimuskysymykseen “Miten tunnekarttojen tunnekohdat näkyvät Disney-elokuvien hahmojen tunteiden ilmaisussa?” vastauksia.

Tutkimus on toteutettu laadullisena elokuva-analyysinä, jonka tarkastelun näkökulmana on rakenneanalyysi. Tässä empiirisessä tutkimuksessa olemme vertailleet tunnekarttoja ja Disney-elokuvissa esiintyvää hahmojen tunteiden ilmaisua. Yhdeksi kriittiseksi kohdaksi tutkimuksessamme nousi sen luotettavuus, sillä olemme suorittaneet analysoinnin kahdestaan. Käytimme kuitenkin analyysin tukena monipuolista lähdekirjallisuutta. Yleistettävyyttä tuli myös pohtia kriittisesti pienen otoskoon johdosta. Tutkimuksemme kattoi kolme Walt Disney Picturesin suosituinta elokuvaa.

Tutkimus osoitti, että Disney-elokuvia voidaan käyttää materiaalina tunnekasvatukseen, esimerkiksi hyödyntämällä elokuvien musiikkia. Elokuvien avulla voidaan käsitellä haastaviakin tunteita, turvallisen etäältä. Disney-elokuvista löytyi yhtäläisyyksiä tunnekarttojen kanssa, mikä antoi merkityksen elokuvien hahmojen tunteiden ilmaisuun ja samalla myös näkökulmaa tunnekasvatuksen toteutukseen. Nämä voivat helpottaa lapsen omien tunteiden tunnistamista.

Jatkotutkimuksena pohdimme empiiristä tutkimusta lasten näkökulmasta. Lapset voivat kokea tunteita eri tavalla kuin aikuiset, joten tällöin lasten ääni saataisiin kuuluviin. Tunnekasvatuksen lisäksi tutkimukseen voisi ottaa esimerkiksi suvaitsevaisuuskasvatuksen näkökulman.

Avainsanat: Disney-elokuva, elokuva-analyysi, tunnekartat, tunnekasvatus, tunteet

University of Oulu

Faculty of Education

Disney movies supporting emotional education (Eveliina Kettunen ja Iida-Maria Kurki)

Bachelor's Thesis, 40 pages

April 2019

Emotions are part of holistic well-being, so handling and understanding them are important skills to learn in childhood. Proper identification, naming, and acceptance of feelings as a child will help you to confront emotions as adults. The new Early Childhood Education Plan emphasizes the importance of emotional education.

The purpose of our first research question was to investigate the possibility of Disney films becoming a part of versatile emotional education. By this we strive to bring a new perspective to the realization of emotional education. The second research question led us to seek out the powerful means of expressing emotion in Disney movies. This helped us to find the answers to the third research question, "How do emotional points in bodily maps of emotions appear in the expressions of emotions of characters in Disney films?"

The research has been carried out as a qualitative film analysis, the analysis of which is based on structural analysis. In this empirical study, we have compared emotional maps and the expression of emotions in characters in Disney movies. One of the critical points in our research was its reliability because we have carried out the analysis on our own. However, we used versatile source literature to support the analysis. Publicity also had to be critically considered due to the small sample size. Our research covered three of Walt Disney Pictures' most popular films.

The research showed that Disney films could be used as material for emotional education, for example, by using movie music. Movies can handle challenging emotions safely from a distance. Disney movies found similarities with the bodily maps of emotions, which gave meaning to the expression of the emotions of the movie characters and at the same time the perspective of emotional education. These can help identify the child's feelings.

As a follow-up study, we consider empirical research from a child's perspective. Children can experience feelings differently from adults, so the voice of the children can be heard. In addition to emotional education the perspective of tolerance education could be taken into consideration.

Keywords: Bodily maps of emotions, disney movie, emotional education, emotions, film analysis

Sisältö / Contents

1	Johdanto	5
2	Tunteet.....	8
2.1	Tunnekasvatus	9
2.2	Tunteiden ilmaisu.....	10
2.3	Tunnekartat	11
3	Tutkimuksen Disney-elokuvat.....	14
3.1	Animaatioelokuva	14
3.2	Valikoituneet elokuvat	15
3.2.1	<i>Leijonakuningas</i>	15
3.2.2	<i>Frozen</i>	15
3.2.3	<i>Zootropolis</i>	16
4	Tutkimuksen kulku.....	17
4.1	Aineisto ja menetelmät	17
4.2	Elokvien tulkinta	18
4.2.1	<i>Musiikin maailma</i>	20
4.2.2	<i>Värien symboliikka</i>	21
4.2.3	<i>Ilmeiden, eleiden ja liikkeiden merkitys</i>	22
5	Elokvatutkimuksen tulokset.....	24
5.1	Tunteet elokuvissa.....	24
5.1.1	<i>Ilo</i>	25
5.1.2	<i>Suru</i>	26
5.1.3	<i>Viha</i>	27
5.1.4	<i>Pelko</i>	28
5.1.5	<i>Rakkaus</i>	29
5.1.6	<i>Kateus</i>	31
5.2	Elokvat tunnekasvatuksen apuna	32
6	Pohdinta ja johtopäätökset.....	35
6.1	Tulosten tulkinta.....	36
6.2	Tutkimuksen kriittisyys ja eettisyys	41
6.3	Tavoitteiden toteutumisen arviointi	43
6.4	Pro Gradu -jatko	43
	Lähteet / References.....	45

1 Johdanto

Aiheeksemme muodostui Disney-elokuvien käyttö tunnekasvatuksessa. Disney-elokuvat ovat olleet suuressa roolissa lapsuudessamme, mikä vaikutti aiheemme valintaan. Olemme jo pienestä pitäen eläneet elokuvissa tunteella mukana, sillä olemme jo silloin liikuttuneet niitä katsoessamme. Samaiset tunteita herättävät elokuvat ovat myös siirtyneet leikkeihimme. Harjoitteluissa olemme huomanneet, että lasten voi olla vaikea käsitellä erityisesti negatiiviseksi koettuja tunteita. Pettymysten käsittelyssä on monesti vielä harjoiteltavaa. Lapsi saattaa kokea pettymyksen takia vihaa, eikä hän osaa sanoittaa tai käsitellä tunnettaan. Tällöin hän saattaa esimerkiksi heitellä tavaroita. Harjoitteluissa olemme myös huomanneet, että tunnekasvatuksen merkitys on kasvanut ja siihen panostetaan nykyään enemmän. Sitä pyritään toteuttamaan monipuolisilla tavoin.

Aikaisempaa tutkimusta suoraan kyseisestä aiheesta emme ole löytäneet. Tunteiden käsittelystä on kuitenkin tehty erilaisia tutkimuksia. Elokuvatutkimus on varsin uusi tutkimusalue, mutta jonkin verran tutkimusta löytyy. Tunteet ovat olleet uutisissa paljon esillä. Nummenmaa (2013) on tutkinut, missä kohtaa kehoa ja millä tavalla eri tunteet koetaan. Tutkimuksessa on tullut ilmi myös kehon toiminnan muutoksen tärkeys tunnekokemuksessa. (Nummenmaa, 2013.) Myös lasten tunteista on tehty erikseen tunnekartat. On havaittu, että jo 6-vuotiaat kykenevät erottelemaan perustunteisiin liittyviä kehon tiloja toisistaan. (Heino, 2016.) Keskustelussa on ollut esillä myös vahvojen tunteiden käsitteleminen. Se, miten aikuisena käsitellään tunteita, lähtee jo lapsuuden tunnetaidoista. Haastattelun Marjamäen mukaan tutkimuksissa on ilmennyt, että tunteiden nimeäminen rauhoittaa aivoissa ahdistusta aiheuttavaa osaa. (Pajunen, 2016.)

Kun otamme etäisyyttä, pääsemme itseämme lähelle. Animaation avulla katsoja kohtaa omat ajatuksensa toisten ihmisten kanssa toimimisesta. Eläinhahmot animaatioissa toimivat riittävän etäännyttämisen apuna, jolloin näkemämme tapahtumat ovat toisaalta totta ja toisaalta eivät täysin. (Nummelin, 2015b, 182.) Elokuvat ovat hyvä työkalu tunteiden käsittelyyn, sillä lapsen ei tarvitse itse kokea tunnetta, vaan hän voi ikään kuin ulkoistaa sen. Koemme aiheen itsellemme tärkeäksi tulevan ammattimme kannalta. Jokaisen lapsen täytyy oppia käsittelemään tunteitaan hyväksytyllä tavalla, jotta he eivät patoa niitä sisälleen tai pura niitä toisia vahingoittavalla tavalla.

Tutkimuksemme avulla varhaiskasvatuksen ammattilaiset saavat tukea tunteiden käsittelyyn lasten kanssa. Pyrimme tarjoamaan yhden vaihtoehtoisen menetelmän, jonka avulla tunteita ja

niiden merkitystä voidaan pohtia. Elokuvat voisivat olla yksi keino toteuttaa tunnekasvatusta. Tutkimuksesta on hyötyä varhaiskasvatuksen ammattilaisille, mutta myös vanhemmille arkisen tunnekasvatuksen tueksi. Vanhempien kanssa lapsi yleensä näkee ensimmäisen elokuvansa, jolloin kokemuksella on rinnakkaiset ulottuvuudet: yhteinen kokemus ja yksinäisyys. Elokuvasta lapsi löytää pinnan alla olevat asiat eli sen, mitä alkujaan elokuva on. (Bagh, 2012, 22-23.) Olipa elokuva millainen tahansa, jos sitä ei katso yksin, muodostuu ympärille ihmisten turvaverkko. Vaikka elokuva olisikin pelottava, olo koetaan silti turvallisiksi. (Saarinen, 2006, 39.) Pelottaviakin elokuvia yhdessä katsoessa aikuinen on aina lapsen tukena käsittelemässä lapsessa herääviä tunteita yhdessä hänen kanssaan. Vanhempien ja lasten viettämä aika esimerkiksi lastenelokuvien parissa luo heille yhteistä laatuaikaa, jolloin voidaan keskustella myös päähenkilöiden tunteista tai elokuvan herättämistä tunteista lapsessa (Saarinen & Kokkonen, 2003, 51).

Disney-elokuvat on suunnattu lapsille, joten tunteet esitetään lapsille sopivalla tavalla. Kuitenkin aikuisen tulee muistaa kriittinen arviointi elokuvia valittaessa. Valitsemamme elokuvat sijoittuvat ikärajoiltaan esiopetuksen ja peruskoulun siirtymävaiheeseen. Esiopetuksesta kouluun siirtyminen on tärkeä elämänvaihe. Kasvu- ja oppimisedellytysten sekä turvallisuuden tunteen ja hyvinvoinnin takana on onnistunut siirtymävaihe. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, 2014, 25.) Lasten saavuttaessa kuuden ja seitsemän vuoden iän, he joutuvat niin sanottuun nivelvaiheeseen. Tuttu ja turvallinen päiväkotitai esiopetus vaihtuu kouluun. Tässä vaiheessa saattaa olla tunteiden myrskyä, joten keskitymme juuri tähän ikäkauteen. Olemme myös huomanneet, että digitalisaation myötä lapselle näytettävien animaatioiden määrä on lisääntynyt omaan lapsuuteemme verrattuna. Nykyään erilaiset ohjelmat sekä teknologia välineet ovat lapselle arkipäivää. Elokuvia voidaan käyttää tunteiden käsittelyssä apuna, mutta ne eivät saa kuitenkaan syrjäyttää muunlaista tunnekasvatusta. Omia tunteita analysoidessa ja kohdatessa, elokuvat ovat vaivaton apuväline, jolloin samaistuminen esimerkiksi sankareihin onnistuu (Saarinen & Kokkonen, 2003, 49). Ikärajat eivät kuitenkaan kerro kaikkea, vaan jokainen lapsi on yksilö ja reagoi omalla tavallaan. Tämän vuoksi onkin tärkeä tuntea lapset, joiden kanssa elokuvia katsoo.

Toteutamme tutkimustamme laadullisena elokuva-analyysinä. Olemme toteuttaneet empiiristä tutkimusta analysoimalla elokuvia ja yhdistämällä aikaisempaa teoriapohjaa. Tutkimukseen valikoituneet lähteet olemme jakaneet keskenämme, jotta saamme mahdollisimman laajan valikoiman lähteistä. Elokuvien tulkinnan ja tutkimuksen kirjoittamisvaiheen olemme suorittaneet

yhdessä, jotta olemme pystyneet keskustelemaan tutkimuksen eri vaiheiden aikana. Käymme tutkimuksen toteutuksen vaiheet tarkemmin läpi kappaleessa 4.

Tutkimuskysymyksiksemme ovat tutkimusta toteuttaessa muodostuneet:

1. Miten Disney-elokuvia voidaan käyttää tunnekasvatuksen apuna?
2. Mitä tehokeinoja käytetään tunteiden ilmaisun tukena Disney-elokuvissa?
3. Miten tunnekarttojen tunnekohdat näkyvät Disney-elokuvien hahmojen tunteiden ilmaisussa?

2 Tunteet

Tässä kappaleessa käsittelemme tunteiden määritelmää. Ensin keskitymme kuvailemaan, mitä tunteet ovat ja miten ne muodostuvat. Kohdassa 2.1 määrittelemme tunnekasvatuksen käsitteen, sillä se on merkittävässä roolissa tutkimuksessamme. Päädyimme määrittelemään myös tunteiden ilmaisun kohdassa 2.2, koska se on suuressa osassa elokuvien tunteiden tulkintaa. Otimme tutkimukseemme mukaan Nummenmaan (2013) tunnekartat ja katsoimme, ilmeneekö yhtäläisyyksiä tunnekarttojen ja elokuvissa esiintyvien tunteiden välillä. Tunnekartat määritellään kohdassa 2.3.

Tunteita pidetään usein hyvin henkilökohtaisena asiana ja sen takia ajatellaan niiden tutkimisen olevan vaikeaa (Nummenmaa, 2010, 15). Tunteille ei kuitenkaan ole olemassa yksinkertaista määritelmää, vaan määritelmiä on monia. Yhdistäviä tekijöitä ovat muun muassa tunteiden sijoittaminen kehon sisälle sekä niiden luokittelu. Tunteet ovat jokapäiväisessä elämässämme mukana koko ajan. Aivotutkimuksen mukaan tunteet käynnistyvät tiedostamattomasti, sillä ne ovat alitajuntaisia. (Isokorpi & Viitanen, 2001, 25, 28.) Tunteet ovat yksilöllisiä kokemuksia ja reaktioita kohdattuihin asioihin. Jokainen reagoi omalla tavallaan, mutta silti samat tunteet löytyvät kaikilta. (Turunen, 2004, 160.) Tunteiden tiedostamisessa tulisi huomioida psyykkiset ja fyysiset ulottuvuudet (Saarinen & Kokkonen, 2003, 43). Tunteet voidaan erottaa biologisiin eli automaattisiin tunnereaktioihin ja näihin liittyviin tietoisiin kokemuksiin eli tunnekokemuksiin (Nummenmaa, 2010, 16).

Tunteilla on biologinen pohja, vaikka niiden ilmaiseminen onkin usein kulttuurisidonnaista. Osa tunteista ilmenee jo vauvaiässä samanlaisina kaikilla ja ne ilmaantuvat samassa järjestyksessä. (Keltikangas-Järvinen, 2006, 152, 162.) Tunne-elämä vaihtelee yksilön synnynäisistä tekijöistä sekä hänen kokemuksistaan riippuen. Jokaisella normaalisti kehittyneellä yksilöllä on havaittavissa perustunteet. (Turunen, 2004, 160.) Isokorpi & Viitanen (2001, 26) ovat käyttäneet tunteiden jaossa Toskalan (1998) tunteiden kolmijakoa, jossa tunteet jaetaan ensisijaisiin, toissijaisiin sekä välinetunteisiin. Ensisijaisia tunteita ovat ne, jotka ovat ihmisellä pienestä saakka, kuten esimerkiksi viha, pelko, suru, ilo ja häpeä. Toissijaisia tunteita voidaan pitää reaktioina ensisijaisiin tunteisiin. Nämä tunteet kehittyvät oppimisen kautta ja niitä ovat esimerkiksi kateus, mustasukkaisuus, empaattisuus, syyllisyys sekä pettymys. (Isokorpi & Viitanen, 2001, 26.) Tunteet voidaan jakaa myös niiden ilmenemismuodon mukaan. Keltikangas-Järvinen (2006, 174) jakaa tunteet elämykselliseen tasoon, tunteiden ilmaisuun ja fysiologiseen tasoon, joista kerromme lisää myöhemmin tunteiden ilmaisun määrittelyssä.

2.1 Tunnekasvatus

Varhaiskasvatussuunnitelmassa (2016) painotetaan lasten tunnekasvatusta. Uusien asioiden opettelu, tunteiden ja ristiriitojen käsittely sekä monipuolisen tiedon saanti ovat lasten oikeuksia. Näitä tunnetaitojen ja eettisen ajattelun taitojen kehittämisen mahdollisuuksia tulisi tarjota lapsille. Havaitsemisen, tiedostamisen ja tunteiden nimeämisen opettelu vahvistavat lasten tunnetaitoja. Näin ollen lapsia tulee auttaa tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2016, 19, 23.) Omien taitojen kehittämisen ja oppimisen taustalla ovat myönteiset tunnekokemukset (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, 2014, 16). Esimerkiksi leikin ja draaman avulla lapset voivat harjoitella omien tunteiden ilmaisemista ja tunnistamista (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet, 2014, 100). Elokuvien avulla lapsi pystyy samaistumaan hahmojen tunteeseen.

Tunteista on yksittäisille ihmisille sekä myös yhteisöille iloa ja hyötyä. Niitä tarvitaan esimerkiksi vaaratilanteista selviytymiseen. Esimerkiksi pelko saa ihmiset toimimaan varovaisesti epäilyttävissä tilanteissa ja pakenemaan uhkaavaa ympäristöä. Vihan tunne saa meidät päättäväiseksi, jolloin osaamme pitää puolellemme tärkeissä asioissa. Rakkaus kertoo lujasta sitoutumisesta toiseen ihmiseen. Tunteet auttavat myös asioiden tärkeysjärjestyksen asettamisessa. Myönteiset tunteet parantavat muistia ja edistävät ongelmanratkaisua sekä päätöksentekoa. (Saarinen & Kokkonen, 2003, 13-15.) Yhdet elämän tärkeimmistä ohjenuorista ovat kaipuu, intohimo sekä syvimät tunteet (Goleman, 2003, 20).

Monet aikuiset ajattelevat tunteiden näyttämisen olevan heikkoutta ja hallitsemattomuutta. Niiden ajatellaan myös väsyttävän muita. Aikuiset usein vähättelevät lastensa tunteita, mikä voi vaikuttaa aikuisena tunteidemme tunnistamiseen. (Saarinen & Kokkonen, 2003, 33.) Tunteiden käsittelemisen taitoa tarvitaan niin tavallisessa yhteiselämän taidossa kuin ristiriitojen rauhanomaisessa ratkomisessa. Vahingollisten tunteiden on todettu olevan suuri riskitekijä terveydelle. (Goleman, 2003, 210, 277.) Tunteiden tukahduttaminen on yhteydessä masentuneisuuteen ja ahdistuneisuuteen sekä niiden pahenemiseen. Ihmisen tulisi pyrkiä kielteisten ja myönteisten tunteiden hyväksymiseen omaan tunne-elämään kuuluviksi. (Saarinen & Kokkonen, 2003, 71-72.) Omien tunteiden hallitsemiseen ja ilmaisemiseen vaikuttaa positiivisten tunteiden kokeminen ja ilmaiseminen (Vilkko-Riihelä, 1999, 481). Lapsille tulisi tarjota tunnekasvatusta juuri tämän takia, jotta tunteita osattaisiin ilmaista ja käsitellä. Varhaisella tunnekasvatuksella saatettaisiin välttää monia ongelmia aikuisena.

Tunnekasvatuksen avulla voisimme tulevana varhaiskasvatuksen opettajina kehittää lasten tunneälyä. Tunneälytaidot auttavat ihmistä selviämään paremmin päivittäisistä haasteista, saavuttamaan tavoitteensa, voimaan paremmin sekä toimimaan yhteistyössä muiden kanssa tehokkaammin (Isokorpi & Viitanen, 2001, 77). Tunneälyn kehittyessä ihminen osaa tunnistaa omia ja muiden tunteita ja tulkita niitä. Näiden tunnehavaintojen pohjalta hän osaa säädellä omaa toimintaansa ja tehdä asianmukaisia päätelmiä. Omien tunteiden tunnistaminen, erottaminen muista lähes samanlaisista tunteista sekä tunteiden nimeäminen ovat osa tunneälykästä toimintaa. (Saarinen & Kokkonen, 2003, 17, 28.) National Center for Clinical Infant Programsin julkaiseman raportin mukaan tunneäly ennustaa hyvää koulumenestystä paremmin kuin esimerkiksi varhain kehittynyt lukutaito tai tietovaranto. Raportissa luetellaan oppimiseen taitoon liittyviä kriteereitä, jotka kaikki liittyvät tunneälyyn. Näitä ovat itseluottamus, uteliaisuus, tarkoituksellisuus, itsehillintä, yhteenkuuluvuus, viestintä sekä yhteistyöhalukkuus. (Goleman, 2003, 236-237.)

2.2 Tunteiden ilmaisu

Tunteiden ilmaisu on tunteiden tuottama sosiaalinen reaktio, joka voidaan nähdä ja kuulla ulospäin (Nummenmaa, 2010, 76). Keltikangas-Järvisen (2006, 174) jaottelussa ensimmäiseen eli elämykselliseen tasoon sisältyy tunteiden havaitseminen sekä kokeminen. Siihen kuuluvat myös tunteiden voimakkuus ja niiden kokemisen kesto. Yleensä tunteista puhuttaessa tarkoitetaan juuri tätä tasoa. (Keltikangas-Järvinen, 2006, 174.) Vaikka tunteiden voimakkuudessa voi olla suuriakin eroja yksilöiden välillä, ovat tunnekokemukset silti usein hyvin samankaltaisia (Nummenmaa, 2010, 77). Tarkkailemme elokuvia analysoidessamme, onko jokin tunne "kiellettyjen" tunteiden listalla. Kiinnitämme huomiota siihen, onko kaikkien tunteiden ilmaisu valitsemissamme Disney-elokuvissa sallittua ja hyväksyttyä. Usein, jos tunteet koetaan huonoiksi tai pahoiksi, ne saatetaan pyrkiä torjumaan ja tukahduttamaan. Tunteita ei haluta ilmaista muille eikä edes kokea. Tunteiden sisälle sulkeminen ja kieltäminen on haitallista erityisesti itsetuntemuksen kehittämisen kannalta. (Isokorpi & Viitanen, 2001, 24.) Esimerkiksi surun käsittelyssä voidaan nähdä erilaisia vaiheita, jotka tulee käydä läpi selvittääkseen surusta.

Keltikangas-Järvisen (2006, 175-176) mukaan toisella tasolla käsitellään tunteiden ilmaisua eli sitä, miten ihminen osoittaa tunteitaan. Tunteita voidaan ilmaista nimeämällä, kuvaamalla tai kertomalla. Ilmaisuun kuuluvat myös motoriset keinot eli eleet, ilmeet sekä liikkeet. Tunteiden

ilmaisussa voidaan nähdä myös kulttuurisia eroja. Länsimaissa painotetaan nimeämisen ja kertomisen tärkeyttä, kun taas toisaalla tärkeämmäksi ilmaisukeinoksi nousevat eleet, ilmeet ja ruumiinkieli. (Keltikangas-Järvinen, 2006, 175-176.) Tutkimuksessa keskitymme tarkastelemaan juuri näiden pohjalta tunteiden ilmaisua. Tärkeäksi osaksi nousevat tunteiden ilmaisun motoriset keinot ja niiden tulkinta elokuvissa. Tunteiden ilmaisun tulisi olla niin selkeää, ettei toisille tulisi väärinkäsityksiä. Tunteiden tulkinta toisen käytöksestä on kuitenkin hankalaa. (Isokorpi & Viitanen, 2001, 34, 36.)

Kolmannelle, tunteiden fysiologiselle tasolle kuuluvat tunteiden aiheuttamat fysiologiset reaktiot. Käsitys siitä, että tunteista tulisi fysiologisia reaktioita vain, jos ne tukahdutetaan eikä niitä ilmaise sanallisesti, on väärä. Tämä taso on yksi tunteiden ilmenemismuoto. Tässä on paljon vaihtelua eri yksilöiden välillä. Toisilla fysiologiset reaktiot tunteisiin ovat voimakkaammat ja näkyvämmät. Esimerkiksi hermostuneisuus voi toisilla ilmetä voimakkaana käsien tärinänä ja toisilla reaktiot ovat huomaamattomampia. On pohdittu, että tuleeko tunne vai fysiologinen reaktio ensin. Lapsilla reaktiosta seuraa tunne. Esimerkiksi ensin on nälkä tai kipu ja siitä aiheutuu tunne, paha mieli. (Keltikangas-Järvinen, 2006, 179-180.) Psykofysiologisessa emootiotutkimuksessa oletetaan, että fysiologinen aktivaatio on emootiokokemuksen edellytyksenä. Tällöin tunnetila näkyy fysiologisissa toiminnoissa. (Isokorpi & Viitanen, 2001, 28.) Kehomme reagoi välittömästi tunteisiin (Saarinen & Kokkonen, 2003, 32). Analysointi vaiheessa mielenkiintomme kiinnittyy myös siihen, miten tunteet näkyvät ulospäin hahmoissa. Pohdimme myös ilmenevätkö fysiologiset reaktiot samassa kohtaa kehoa kuin, missä ne tuntuvat.

2.3 Tunnekartat

Nummenmaan (2013) toteuttamassa tutkimuksessa muodostettiin ihmiskehon muotoisia kuvia. Kehokuvaan kuvattiin eri värien avulla kohdat, missä tietyt tunteet tuntuivat. Tutkimukseen osallistuneet värittivät vasemmanpuoleiseen karttaan kohdat, missä tunne tuntui aktiivisimpana ja oikeanpuoleiseen, missä aktiivisuus oli matalin. Kehon tunnekartoista nähdään värien avulla, aktivoituuko alue vai niin sanotusti lamaantuu jonkin tunteen aikana. Tunnekarttojen väriskaalan ääripäissä ovat keltainen ja sininen. Lämpimät värit eli keltainen ja punainen kuvaavat alueen aktiivista toimintaa ja sinisen eri sävyt lamaantumista. Väriskaalan neutraalein osa on kuvattu mustalla värillä. (Nummenmaa, 2013.)

Tutkimusta tehtiin eri kulttuuritaustaisille ihmisille ja tulokset osoittavat, että kulttuuriperimällä ei ole vaikutusta tunnekarttoihin. Tutkimus toteutettiin ensin pelkkien sanojen avulla, joiden

mukaan tutkimukseen osallistuneet saivat värittää tunteensa karttaan. Tämän jälkeen tutkimus toteutettiin erilaisia tunteita herättävien videoiden pohjalta. Osallistujat katsoivat videoita ja saivat sen mukaan värittää tunnekarttoja. Heille ei kuitenkaan kerrottu videoiden kuvaamia tunteita. Tutkimus auttaa ymmärtämään kehon kokemusten yhteyttä tunne-elämään. Esimerkiksi mielenterveyden häiriötä, masentuneisuutta ja ahdistuneisuutta voitaisiin tunnistaa kartoista. (Nummenmaa, 2013.)

Havainnoimme alla Nummenmaan (2013) tutkimuksen tunnekarttoja katsomalla, missä eri tunteet esiintyvät aktiivisimmin ja missä kehon kohdissa esiintyy lomaantumista. Tunteita on luokiteltu eri tavoin perustunteisiin ja niin sanottuihin toissijaisiin tunteisiin. Nummenmaa listaa perustunteisiin vihan, pelon, inhon, ilon, surun ja hämmästyksen. Näistä valitsimme ilon, vihan, surun ja pelon. Toissijaisista tunteista valitsimme lisäksi rakkauden ja kateuden, sillä näitä tunteita nousi esiin valitsemissamme elokuvissa.

Ilo tuntuu aktiivisena koko kehossa. Suurinta aktiivisuutta esiintyy pään, rinnan ja kämmenien alueella. Näistä alueista pään seudulla voidaan havaita ilon tuntuva kuitenkin kaikista voimakkaimmmin. Tunnekartoissa neutraalia osaa ei näy juuri lainkaan eikä myöskään niin sanottua lomaantuvaa aluetta.

Niin kuin ilossakin, **vihan** tunne tuntuu aktiivisimmin pään- ja rinnan alueella. Ilosta poiketen olkapäistä kämmeniin asti eli koko käden alueella vihan tunne tuntuu erittäin aktiivisena. Vihan tunnekartassa neutraalia aluetta on hyvin paljon lantion alueella sekä jaloissa. Kuitenkin aktiivisuus hieman taas lisääntyy varpaita kohti mentäessä.

Tunnekartoissa **suru** lomaannuttaa monia kehon alueita. Lantiosta alaspäin varpaisiin asti kehon alueet lomaantuvat surullisen tunteen herätessä. Myös käsivarret sormiin asti lomaantuvat. Ympäri kehoa neutraaleja alueita on hyvin paljon. Hieman aktiivisuutta kuitenkin esiintyy rinnan ja kasvojen alueella, mutta se on kuitenkin hyvin vähäistä.

Kateus esiintyy tunnekartassa paljolti neutraalina. Kuitenkin hieman aktiivista aluetta on pään ja rinnan alueella. Kasvojen kohdalla aktiivisuus on kaikista voimakkain, vaikka ei kuitenkaan hirveän aktiivinen alue ole sekään. Jalkojen alueella kateus lomaannuttaa kehoa.

Rakkaus tuntuu ympäri kehoa aktiivisena. Lantion, rinnan ja pään alueella aktiivisuus tuntuu kaikista voimakkaimmin. Näistä alueista kuitenkin rinnan alueella voidaan havaita olevan rakkauden aktiivisin alue. Jaloissa rakkauden tunne esiintyy neutraalina huomioiden kuitenkin varpaiden kevyen aktiivisuuden lisääntymisen.

Pelko näkyy tunnekartassa ylävartalossa. Rinnan alue on vahvimmin aktiivinen. Alavartalo on täysin neutraalia aluetta, jossa tunnetta ei esiinny lukuun ottamatta pientä aluetta pohkeissa.

Positiivisiksi koetut tunteet eli ilo ja rakkaus tuntuvat aktiivisimpina koko kehossa. Negatiivisiksi koetuissa tunteissa aktiivisuus keskittyy ylävartaloon. Kehon lamaantumista näkyy vain surussa sekä kateudessa. Rinnassa aktiivisuus keskittyy kaikissa tunteissa enemmän sydämen puolelle.

3 Tutkimuksen Disney-elokuvat

Alempana määrittelemme elokuvan käsitettä. Lähdemme liikkeelle yleisestä elokuvakäsitteen määrittelystä ja tarkennamme sitä animaatioelokuvan käsitteellä. Tutkimukseemme valikoituneet Disney-elokuvat sijoittuvat vahvasti animaatioelokuvan genreen. Kerromme elokuvien valikoitumisprosessista sekä avaamme hieman tutkimukseemme valikoituneiden elokuvien sisältöä tutkimuskysymystemme näkökulmasta.

Elokuvia voidaan pitää ikään kuin moderneina satuina, joiden avulla voidaan käsitellä elämän tärkeitä kysymyksiä ja teemoja (Saarinen, 2006, 14). Elokuva voidaan määritellä rakenteellisesti nauhoitettujen liikkuvien kuvien sarjaksi, jotka kertovat tarinan, jota ihmiset katsovat joltakin näytöltä. (Merriam-Webster.) Myös esimerkiksi Bazin (1973) on aikoinaan määrittänyt elokuvan olevan kuvista muodostuvia katkelmia, jotka seuraavat toisiaan. Bazin mainitsee, että valokuvaajat ovat aikoinaan tehneet havaintoja henkilöhahmojen liikkeistä ja niiden puutteesta tilassa. Tämä liike on ehtona elämän kuvan synnyssä. (Bazin, 1973, 28, 55.) Paikan ja ajan taju katoavat valkokankaalla, kuten myös elämän ja kuoleman (Bagh, 2012, 17).

3.1 Animaatioelokuva

Animaatioelokuvat ovat muutakin kuin piirrettyjä elokuvia, vaikka animaatiolla yleensä piirrettyä elokuvaa tarkoitetaan. Animaatiossa esineelle luodaan liikkeen mielikuva eli sille annetaan niin sanotusti henki. Realistisia tapahtumia voidaan kuvata animaatioiden avulla, mutta eroa näyteltyyn elokuvaan on. Perustana animaatioelokuvassa on pysähtyneen kuvan tai hetken kuvaaminen. (Nummelin, 2015a, 7-8.) Piirroselokuvia on helpointa kontrolloida tekovaiheessa verrattuna muihin elokuvan muotoihin (Thomas, 1991, 14). Tutkimuksessamme käytämme Walt Disney Picturesin tuottamia animaatioelokuvia. Tässä tutkimuksessa analysoimme elokuvia Leijonakuningas, Frozen ja Zootropolis.

Disney-elokuvat ovat lyöneet saman ajan muut animaatiot ja niiden tekijät. Myös animaatioiden markkinoinnissa Walt Disney onnistui aikoinaan muita paremmin. (Nummelin, 2015a, 15.) Walt Disney ymmärsi, että selviytymiseen elokuva-alalla tarvitaan omaperäisyyden ja taiteellisuuden lisäksi viidakossa tarvittavaa kovuutta. Walt Disney omaksui taidon havaita toisten luovat ajatukset ja taidon saada toinen toteuttamaan ideansa. (Thomas, 1991, 79, 113.) Sujuvat

ja luontevat liikkeet ja animointi sekä vitsit, jotka on toteutettu visuaalisesti ovat parhaita elementtejä Disneyn elokuvissa. (Nummelin, 2015a, 15.) Walt Disney toi elokuvaan väriä ja ääntä. Hän halusi tehdä elokuvista viihdyttävämpiä ja vakuuttavampia. (Thomas, 1991, 15.)

3.2 Valikoituneet elokuvat

Tarkastelemamme Disney-elokuvat olemme valinneet Internet Movie Database (IMDb, 2017) sivuston tuottavimpien animaatioelokuvien listalta. Jätimme valitsematta listalta muun muassa Disney Pixarin tuottamat elokuvat ja keskityimme Walt Disney Picturesin kolmeen tuottavimpaan animaatioelokuvaan. Myös The Walt Disney Studios (2018) on ilmoittanut omalla sivullaan kolmeksi menestyneimmäksi animaatioelokuvaksi Frozenin, Zootropoliuksen ja Leijonakuninkaan. Disney-elokuvat ovat maailmanlaajuinen ilmiö, jolloin ne koskettavat lähes jokaista.

3.2.1 Leijonakuningas

Leijonakuningas on vuonna 1994 julkaistu Don Hahnin tuottama sekä Roger Allersin ja Rob Minkoffin ohjaama animaatioelokuva. Elokuva alkaa uuden kuninkaan eli pienen *Simba*-leijonan esittelyllä muille Jylhäkallion asukkaille. *Mufasan* (Simban isä) kateellinen veli *Scar* haluaa riistää Jylhäkallion kuninkuuden itselleen. Elokuvan tärkeimpänä käännekohtana on *Mufasan* kuolema. *Scar* uskottelee *Simballe* isänsä kuoleman olevan hänen syytään, jonka johdosta *Simba* pakenee. (Grant, 1998, 387, 389.) Leijonakuningas-elokuva on pienen leijonan kasvutarina, jossa nähdään tunteiden käsittelemisen tärkeys. Tunteita ei voi paeta, vaan ne on kohdattava. Elokuvassa käsitellään muun muassa surun eri vaihteita.

3.2.2 Frozen

Frozen on vuonna 2013 ilmestynyt Chris Buckin ja Jennifer Leen ohjaama animaatioelokuva (IMDb, 2017). Se on Walt Disney Picturesin tuottoisin animaatioelokuva. Elokuva kertoo siskosten *Annan* ja *Elsan* elämästä. Elokuvassa nähdään heidän kasvutarinansa lapsista nuoriksi aikuisiksi. Lapsena läheisten siskosten välejä etäännyttää salaisuus. Vaikka salaisuus selviää Annalle, hän ei hylkää Elsaa, vaan yrittää saada paenneen siskonsa takaisin. *Elsan* hyväksyessä omat tunteensa, hän oppii hallitsemaan omia voimiaan. Opetuksena elokuvassa on toisen hyväksyminen juuri sellaisena kuin on. Vaikka Elsalla on pelottavia ja hallitsemattomia voimia, Anna ei siltikään pelkää häntä. Tähän tunteiden hyväksymiseen varmasti vaikuttaa se, että Elsa

huomaa, ettei Anna hylkää häntä. Frozen-elokuvassa käsitellään niin vihaa, pelkoa, surua, iloa, kateutta kuin rakkautta, sekä tunteiden tärkeyttä.

3.2.3 Zootropolis

Zootropolis (kutsutaan myös nimellä Zootopia) on vuonna 2016 ilmestynyt Byron Howardin ja Rich Mooren ohjaama sekä Jared Bushin kirjoittama animaatioelokuva (Julius, 2016, 4). Elokuva kertoo poikkeuksellisen rohkean pupun, *Judy Hoppsin*, matkasta tutulta ja turvalliselta farmilta kohti omia unelmiaan. Unelmien työpaikka poliisina ei lähde käyntiin ihan omien suunnitelmien mukaan, vaan *Judy* määrätään ”parkkipirkon” töihin. Koko kaupunkia koskevan katoamistapauksen myötä *Judy* pääsee yllättävän apurin kanssa toteuttamaan omaa haaveamattiaan. Elokuvassa uhmataan tietynlaisia stereotypioita, esimerkiksi pupu voi olla myös rohkea ja kettu ei aina ole vain viekas huijari. Animation supervisor, Kira Lehtomäki, kuvailee *Judyä* feminiiniseksi, mutta kovaksi pupuksi. Hän kertoo, kuinka valppaana *Judyn* jäniksen vaistot ottavat vallan, jolloin korvat ja nenä nykivät. Usein *Judy* myös polkee jalkaansa. (Julius, 2016, 35.) Zootropolis-elokuvassa käsitellään tunteita laidasta laitaan ja tunnelma saattaa vaihtua hyvinkin nopeasti. Art director of characters, Cory Loftis, kertoo *Nick*-ketun hahmon suunnittelusta. Turkki oli suunnittelun vaikein osuus, jottei turkki vie liikaa huomiota kasvoissa ilmenevistä tunteista. (Julius, 2016, 36.)

4 Tutkimuksen kulku

Seuraavana avaamme tutkimuksemme vaiheita. Aluksi kuvaamme keskinäistä työnjakoamme. Kerromme aineistonhankinnasta sekä valitsemistamme tutkimusmenetelmistä. Tämän jälkeen kohdassa 4.2 avaamme elokuvien katselun ja analysoinnin vaiheita sekä käyttämiämme analysointimenetelmiä. Kuvaamme myös tunteiden herättämiseen käytettyjä tehokeinoja. Näitä ovat värit, äänet, musiikki, ilmeet, eleet sekä liikkeet.

Etsimme yhdessä aiheesta tehtyjä aikaisempia tutkimuksia ja kartoitimme hieman lähdekirjallisuutta. Jaoimme lähdemateriaalit, jotta pystyimme tutustumaan aiheeseen mahdollisimman laajasti. Tällöinsaimme valikoitua tutkimuksemme kannalta oleelliset lähteet. Näiden pohjalta aloimme yhdistelemään löytämäämme tietoa. Pohdimme yhdessä, mitkä olivat aiheemme kannalta olennaisia lähteitä. Toteutimme kirjoitusprosessin yhdessä, jotta tekstistä tulisi yhteistä ja pysyimme molemmat kartalla aiheesta. Jaoimme kuitenkin käsitteiden määrittelyn kirjoitusprosessia hieman. Eveliina määritteli elokuvan sekä animaatioelokuvan käsitteet, ja Iida-Maria kirjoitti tunteiden ilmaisun määrittelyn. Kävimme kuitenkin yhdessä läpi kirjoittamamme tekstit ja täydensimme niitä molempien näkökulmien pohjalta. Katsoimme elokuvat ja analysoimme ne yhdessä. Tällöin pystyimme keskustelemaan elokuvien aikana ja saimme molempien näkökulmat elokuvissa esiintyneistä tunteista ja niiden tehokeinoista.

4.1 Aineisto ja menetelmät

Ennen tutkimuksen toteutusta etsimme lähdekirjallisuutta ja aikaisempaa tutkimusta aiheeseemme liittyen. Tunteet ovat melko laaja aihe ja elokuvatutkimus on melko uusi tutkimusalue. Tämän takia aiheen rajausta tuli pohtia tarkasti. Tunnekasvatus on tällä hetkellä pinnalla, joten halusimme tuoda uutta näkökulmaa tunnekasvatukseen. Toteutimme tutkimuksemme laadullisena tutkimuksena. Laadullinen tutkimus perustuu tutkijan tulkintaan, omaan intuitioon, järjestykseen sekä yhdistämis- ja luokitteluvalmiuksiin. Tutkijat voivat tehdä samasta aineistosta erilaisia päätelmiä. Täysin omia metodeja laadullisella tutkimuksella ei ole, joten sen selkeä määrittely on vaikeaa. (Metsämuuronen, 2003, 16-17.) Laadullinen eli kvalitatiivinen ja määrällinen eli kvantitatiivinen tutkimus ovat ikään kuin toistensa jatkumoa, joita usein sovelletaan samoissa tutkimuksissa. Laadullisessa tutkimuksessa jätetään pois aineiston strukturointi jälkikäteen ja tutkimukset, joissa tilastollinen analyysi on ainoa analyysimenetelmä. (Alasuutari, 1999, 32-33.) Aineiston kerääminen tapahtuu mahdollisimman monipuolisesti, jolloin sitä

voidaan tarkastella monesta eri näkökulmasta (Alasuutari, 2011, 84). Laadullisessa tutkimuksessa käytetään empiirisen analyysin tapaa havaintoaineiston tarkasteluun sekä argumentointiin. Näin ollen laadullisen tutkimuksen voidaan ajatella olevan empiiristä. Aineiston keräämis- ja analyysimenetelmät ovat tärkeitä empiirisessä analyysissä. Näitä metodeja tulee kuvailla tutkimuksessa, jolloin lukija pystyy arvioimaan tutkimuksen uskottavuutta. (Tuomi & Sarajärvi, 2018.)

Valitsimme elokuvat käyttäen apuna Internet Movie Database (IMDB) sivuston listoja tuottavimmista Disney-elokuvista. Päätimme jättää valitsematta Disney Pixarin tuottamat elokuvat, sillä niitä löytyi tuottavimpien elokuvien listalta hurja määrä. Näin ollen oli helpompi valita jäljellejääneet Walt Disney Picturesin kolme tuottavinta animaatioelokuva. Nämä animaatioelokuvat sijoittuvat myös esiopetuksen ja koulun siirtymävaiheessa olevien lasten ikäkauteen.

Lähdimme tutkimuksessamme liikkeelle käsitteiden määrittelystä, jonka jälkeen aloitimme elokuvien analysoinnin. Ei ole olemassa mitään yhtä tiettyä tapaa tehdä elokuva-analyysia. Jotkut analyysit ovat tarkasti rajattuja, mutta toiset ovat huomattavasti avoimempia. Kuitenkin kaikissa analyysissä on havaittavissa tiettyjä samankaltaisia elementtejä. Ensimmäisenä täytyy pohtia, mitä analyysin avulla halutaan selvittää. (Andersson & Hedling, 1999, 7-8.) Tutkimuksessamme halusimme selvittää, miten tunteita ilmaistaan elokuvissa ja mitä keinoja on käytetty niiden välittämiseen katsojalle. Seuraavaksi lähdetään katsomaan elokuvia tarkasti ja mielellään monta kertaa. Kolmannessa vaiheessa katsotaan havainnoista tutkimuskysymyksen kannalta merkitykselliset asiat. Havaintojen jaotteluun voidaan valita tilanteeseen sopiva analyysimenetelmä. (Andersson & Hedling, 1999, 8.) Käytimme analysoidessamme elokuvan rakenne-analyysia, johon kuuluvat muun muassa elokuvan ilmaisun ja ilmaissukeinojen sekä elokuvallisten elementtien rakenteen tutkiminen. Analyysissa havainnoidaan esimerkiksi henkilöiden sijaintia, äänitaustaa, värejä ja sävyjä sekä rinnakkaisuutta. (Juntunen, 1999, 61.) Esimerkiksi värit, rinnakkaisuus ja henkilöiden sijainti ovat vaikuttamassa siihen, millainen tunne elokuvasta kyseisellä hetkellä välittyy katsojalle.

4.2 Elokuvien tulkinta

Katsoimme elokuvat kolme kertaa. Ensimmäisellä analysointi kerralla keskityimme elokuvien kokonaiskuvaan ja tällöin katsoimme kaikki kolme elokuvaa suomen kielellä. Tutustuimme kirjallisuuteen, minkä pohjalta loimme apukysymyksiä analysoinnille. Kiinnitimme huomiota siihen, mitä tunteita elokuvissa esiintyy sekä siihen, millaisia elementtejä on käytetty taustalla

tunteen esiintuomiseksi. Alun perin tarkoituksena oli analysoida niin sanottuja perustunteita eli vihaa, pelkoa, iloa ja surua, mutta elokuvia analysoidessa esiin nousivat voimakkaasti rakkaus ja Leijonakuninkaassa kateus. Tämän takia otimme myös ne analysoinnin kohteeksi.

Kirjoitimme paperille ylös omia havaintojamme ja käytimme havainnointimme tukena keskenämme toteutettua avointa keskustelua huomioistamme. Muistiin kirjoittaminen havainnoinnissa on tutkijan tiedonkeruuta. Tutkijan tarkastelu ja havainnointi tutkimuskohteesta tapahtuu oman tutkimusasetelman mukaan. (Järvinen & Järvinen, 2000, 162.) Havainnoinnissa kiinnitetään huomiota siihen, mikä on olennaista tutkimuskysymyksen kannalta (Alasuutari, 1999, 40). Havaintoja ei pidetä tutkimuksen tuloksena, vaan ne ovat johtolankoja, joiden taakse pyritään pääsemään niitä tulkitsemalla (Alasuutari, 2011, 78).

Elokvien toisella analysointikerralla katsoimme elokuvat englannin kielellä. Teimme näin sen takia, että saisimme käsityksen siitä, onko kielellisillä eroilla merkitystä tunteen välittymiseen. Emme kuitenkaan keskittyneet pääasiassa analysoimaan eri kielten vaikutusta. Tällä kerralla keskityimme analysoimaan enemmän värien ja musiikin ilmentymistä sekä henkilöiden äänenpainoa. Musiikki on vaikuttamassa koko elokuvan ajan ja samalla vahvistamassa kyseisellä hetkellä esitettyjä tunteita (Saarinen, 2006, 31). Apukysymyksien pohjalta kiinnitimme huomiota siihen, millainen on musiikin tempo, melodia, rytmi, sävelkorkeus sekä sointiväri. Kaikkia näitä elementtejä emme havainneet elokuvista. Värien analysoinnissa pohdimme, millaisia värejä, sävyjä sekä valotusta elokuvissa esiintyy. Kiinnitimme huomiota myös siihen, muutuuko puheen sävy ja äänenpaine tunteiden mukaan.

Kolmannella analysointikerralla keskityimme tarkkailemaan eleitä, ilmeitä ja liikkeitä. Ilmeet, eleet, katse ja liikkeet toimivat tunteiden ilmaisun tukena ja ne ovat sanatonta viestintää, joka voi joskus jopa korvata puheen (Saarinen & Kokkonen, 2003, 28). Apukysymyksien avulla kiinnitimme huomiota hahmojen liikkeisiin ja niiden määrään sekä siihen, millä tavoin kasvojen ilmeet muuttuvat tunteiden muuttuessa. Keskityimme myös tarkkailemaan tunnekarttojen yhtäläisyyksiä elokuvien hahmojen liikkeisiin ja eleisiin. Pohdimme näkyvätkö kartoissa esiintyvät aktiivisuus- ja lamaantumiskohdat hahmojen liikkeissä tai ilmeissä.

Elokvien katsomisen jälkeen olemme tehneet yhteenvetoa havainnoistamme ja analysoineet niitä. Otimme yhden tunteen kerrallaan käsittelyyn, jolloin katsoimme elokuvista löytyviä yhtäläisyyksiä ja mahdollisia eroavaisuuksia. Keräämämme havainnot esitellään myöhemmin elokuvatutkimuksen tulokset osiossa. Ennen tulosten läpikäymistä tarkastelemme musiikin, värien

sekä ilmeiden, eleiden ja liikkeiden merkityksiä. Nämä ovat tärkeä osa elokuvien havainnointia, joten niiden avaaminen ja tarkempi tarkastelu on tutkimuksen kannalta oleellista.

4.2.1 Musiikin maailma

Tunteita näytetään selvemmin elokuvissa, jolloin musiikki toimii tunteiden tukena (Saarinen, 2006, 31). Elokuvissa draaman ja käännekohtien apuna käytetään musiikkia, joka on luomassa elokuvaan tietynlaista tunnelmaa. Emotionaalisessa kokemisessa musiikki on myös yksi merkittävistä tekijöistä. Varsinkin piirroselokuvissa musiikkia käytetään tehokeinona. Se voi olla esimerkiksi ympäristön kerronnan syventävä elementti. (Kivi, 2012, 206, 233.) Musiikin herättämät tunteet ilmaantuvat yleensä tahtomattamme. Voidaan nähdä selviä merkkejä tunteista, kuten kyyneleet, mutta voidaan havaita myös muita ei niin tavallisia merkkejä, kuten hikoilua tai sydämen sykkeen nopeutumista. (Ball, 2011, 266.)

Musiikilla voidaan säädellä esimerkiksi mielikuvia ja tunteita, jolloin se vaikuttaa ihmiseen monin eri tavoin. Kun emme löydä sanoja kokemuksemme kuvaamiseksi, voi musiikki olla itseilmaisun mahdollistaja. (Punkanen, 2011, 53, 63.) Syvimpien tunteiden ja kokemusten ilmaisemiseen voidaan käyttää musiikkia, kun niiden ilmaisu ei onnistu verbaalisesti (Erkkilä, 1997, 13). Lapset omaksuvat elokuvien ja tv-sarjojen musiikista sekä sanoituksista, mikä on iloista ja mikä surullista musiikkia 10. ikävuoteen mennessä (Ball, 2011, 272). Musiikin avulla tunteet voivat nousta pinnalle esimerkiksi aiemmista kokemuksista. Jos on kokenut aiemmin tunnetta ja kuullut tietynlaista musiikkia, saattaa yhdistää ne seuraavalla kerralla myös toisiinsa.

Rytmi voi luoda turvallisuuden tunteen ja sen avulla voi jäsentää omaa sisäistä maailmaa (Ahonen-Eerikäinen, 2000, 97). Iloa välitetään nopeatempoisella musiikilla, jossa on korkeampi sävelkorkeus sekä melko yksinkertainen melodia. Myös surullisessa musiikissa melodia on yksinkertainen, mutta se on hidastempoisempaa ja sävelkorkeus on matalampi. Vihaa kuvatessa musiikin tempo ja volyyymi vaihtelevat tiheästi ja rytmi on monimutkainen. Musiikissa tempo, melodian ja rytmin monimutkaisuus, sävelkorkeus sekä sointiväri vaikuttavat sen herättämiin tunteisiin. (Ball, 2011, 267-269.)

Musiikin avulla voidaan tuoda esille muuten tavoittamattomia tunteita, kuten ahdistus tai pelko (Ahonen-Eerikäinen, 2000, 97). Pelko tunteena varoittaa vahingoittamasta itseään ja se on sen takia tärkeä tunne (Saarinen, 2006, 31). Musiikillinen epäselvyys ja musiikillisten rakenteiden tunnistamattomuus voivat aiheuttaa pelokkuutta. Jos musiikki on vaihtelevaa ja epäselvää, sen

jatkoa on vaikea ennustaa. (Erkkilä, 1997, 44.) Elokuvien tulevia tapahtumia voidaan pyrkiä ennakoimaan katsojille musiikin avulla. Vaaran ja pelon tulemistä yleensä kuvataan matalilla sävelillä. Kuitenkin myös korkeat sävelet sekä kiihdyttävä musiikki voivat olla luomassa pelkoa. Jos musiikilla halutaan saada elokuvan tunnelmaa rauhoitettua, käytetään tempoltaan hidadista ja harmonista musiikkia. Esimerkiksi turvallisuuden tunnetta tuovat pehmeästi soivat jouset. (Kivi, 2012, 233-234.)

4.2.2 Värien symboliikka

Värit ovat täynnä erilaisia merkityksiä ja symboliikkaa, jolloin niitä voidaan liittää hyvin monipuolisesti eri tunteisiin (Ylikarjula, 2014, 6-7). Värit ovat kuvaamassa tunteita ja samalla herättämässä niitä (Juvonen, 2014, 7). Esimerkiksi ajatellaan, että punainen väri kiihdyttää pulssia ja kohottaa verenpainetta (Arnkil, 2008, 246). Punainen aiheuttaa myös tunnetta, jolloin ihmisen mieli alkaa kuohumaan. Värinä se ilmentää niin vihaa kuin rakkautta. Vaaleanpunainen puolestaan kuvaa enemmän romantiikkaa. Punainen väri saattaa jopa pelottaa suurina määrinä. Punaisen värin on ajateltu auttavan tunteiden ilmaisussa, sillä ilman sitä ihminen saattaisi täytyä patoutuneista tunteista. Violetin värin on psykologisessa tulkinnassa sanottu rohkaisevan muutokseen. (Juvonen, 2014, 44, 55, 62.) Violetti on kuvastanut syntien tunnustamista ja katumusta, mutta se on myös joissain kulttuureissa surun väri (Ylikarjula, 2014, 141-142).

Sinisellä ja vihreällä värillä nähdään olevan rauhoittava vaikutus kehoon (Arnkil, 2008, 247). Sininen väri tuntuu moniin muihin väreihin verrattuna hyvin viileältä, mutta se luo tilan tuntua. Sen on nähty kuvaavan myös rauhaa ja vapautta, mutta toisaalta siinä nähdään myös jotain lempeän surumielistä. (Juvonen, 2014, 64-65.) Myös luottamusta, turvallisuutta ja järjestystä on kuvattu sinisellä värillä (Ylikarjula, 2014, 39). Värisävy vaikuttaa sinisen luomaan tunnelmaan. On eri asia, jos väri on kirkkaan sininen kuin, että se olisi tummansininen. Kirkkaampi väri luo enemmän iloa ja rauhaa, kun taas tummempi luo surullisemman ja synkemmän tunnelman. Esimerkiksi talvella havaittava sininen hetki luo pysähtyneisyyttä ja rauhallisuutta.

Vihreä on värinä elämänilon, toivon ja tulevaisuuden väri (Ylikarjula, 2014, 60). Vihreän värin voidaan nähdä olevan täynnä elämää ja herättävän myönteisiä tunteita. Se on toisinaan liitetty myös kateelliseen ihmiseen. Etenkin kristillisissä tulkinnoissa on aikoinaan yhdistetty paholainen tai paha henki vihreään väriin. (Juvonen, 2014, 81-82.) Keltaista väriä taas on pidetty ka-

teuden ja petoksen sekä kavaluuden symbolina (Ylikarjula, 2014, 28). Myös iloa kuvataan useasti keltaisella, mutta se voi kuvata myös hulluutta, uhmaa, voimaa ja talttumattomuutta (Juvonen, 2014, 24-25).

Arnkil (2008) kertoo Patricia Valdezin ja Albert Mehrabianin tutkimuksesta värien vaikutuksesta tunnereaktioihin. Tulosten mukaan värit pystyvät herättämään ihmisissä emotionaalisia reaktioita. Värisävyllä ei ollut merkitystä psykologisiin vaikutuksiin. Miellyttävyydellä oli positiivinen yhteys värin kylläisyyden ja kirkkauden kanssa. Mustan ja valkoisen kohdalla, kun kirkkaus kasvoi, niin miellyttävyys lisääntyi. Värien psykologiset vaikutukset eivät johdu sävystä, vaan ennemmin vaaleudesta tai tummuudesta sekä niiden kylläisyydestä. (Arnkil, 2008, 249-251.) Mustaa väriä on pidetty hyvin negatiivisena värinä, jolloin se on symboloimassa yötä, tuhoa ja kuolemaa. Musta on myös yleensä yhdistetty pelkoon sekä tiedostamattomaan. Esi-merkiksi pimeässä ei näe, mitä tulee tapahtumaan. Musta voi kertoa surusta ja tuskasta, mutta se on myös uuden odotuksen väri. (Ylikarjula, 2014, 83-84, 88.)

Surua, epätoivoa ja nöyryyttä sekä katumusta on toisinaan harmaan sävyllä kuvailtu, jolloin siinä esiintyy tietynlaista kaipauksen lämpöä ja ikävää. Harmaa väri kuvastaa surullisuutta ja mitäänsanomattomuutta, mutta myös tasapainoa, ikävyyttä ja kuihtumista. Harmaata on pidetty myös vertauskuvana pysähtyneisyydelle. Mielialasta muodostuu harmaa alakuloisuuden johdosta. Silloin mikään ei saa innostumaan. (Ylikarjula, 2014, 71-72, 75.) Myös tylsyyteen ja ankeuteen voidaan viitata useasti harmaalla värillä (Juvonen, 2014, 12).

4.2.3 Ilmeiden, eleiden ja liikkeiden merkitys

Ilmaisueleet esiintyvät kaikilla ihmisillä ympäri maailmaa ja niitä esiintyy myös eläimillä. Suurin osa ihmisten sanattomasta viestinnästä välittyy kasvoista (Morris, 1977, 26). Vaikka keholinen viestintä kertoo paljon tunteista, ilmaisevat kasvojen ilmeet tunteita parhaiten (Vilkko-Riihelä, 1999, 488). Eleistä kasvonliikkeitä ja ilmeitä on helpoin kontrolloida, kun taas erityisesti jalkojen kontrollointi on vaikeampaa. Toisen valehtelu voidaan siis paljastaa helpoiten jalkojen liikkeistä ja signaaleista. Emme kiinnitä myöskään käsien liikkeisiin niin paljoa huomiota, joten myös niitä on hankala kontrolloida. Sanaton tunteiden ilmaisu kertoo muustakin kuin vain valehtelusta. Se kertoo usein siitä, että ihmisen sisällä on joitakin tunteita tai asioita, joita hän ei pysty tai halua sanallisesti ilmaista. (Morris, 1977, 106, 111.)

Vaikka kasvonliikkeet pystyisivätkin valehtelemaan, niin pupillien koon vaihtelua emme pysty hallitsemaan. Pupillit reagoivat valon lisäksi myös tunne-elämän muutoksiin. Ne laajenevat, jos näemme jotakin meitä kiihdyttävää, oli se sitten miellyttävää tai pelottavaa. Pupillit taas supistuvat nähdessämme jotain vastenmielistä. Voimakkaissa rakkauden, vihan sekä pelon tunteissa katsekontakti on suora. (Morris, 1977, 74, 169.) Rakkaus saa meidät lähentymään ja silloin meitä on helppo huijata. Katsoessamme rakkauden kohdetta ääni värisee ja punastumme. (Vilkko-Riihelä, 1999, 479-480.) Rakastuessa aluksi katsekontakti on vähäistä ujouden sekä pelon vuoksi. Ajan kanssa, kun toista opitaan tuntemaan, niin katsekontakti pitenee ja syvenee vähitellen. Toisiinsa rakastuneet uppoutuvat toistensa katseisiin ja tuijottavat toisiaan pitkään. (Morris, 1977, 71-72.) Rakkaus voidaan luokitella esimerkiksi toverilliseen rakkauteen, äidinrakkauteen, romanttiseen rakkauteen ja lähimmäisen rakkauteen. Rakastuneet omaavat omat tapansa ja heillä on keskenään oma hellittelykielensä, jolloin lasten tavoin hulluttelu on sallittua. Iloisena ihmisen asento ja ilmeet muuttuvat sekä hymy kirkastaa olemuksen. (Vilkko-Riihelä, 1999, 488, 492-493.)

Ujouden sekä masentuneisuuden merkinä voidaan pitää vinoa katsetta. Kasvonilmeiden avulla voidaan tulkita, mikä tunne on kyseessä. (Morris, 1977, 74.) Surullisina ihmisen aktiivisuus vähenee, jolloin ihminen ei esimerkiksi tahdo poistua kodistaan. Useimmiten surua ei haluta näyttää, vaan se pyritään kätkemään ja peittämään hymyllä. (Vilkko-Riihelä, 1999, 478-479.)

Ollessamme vihaisia, katseemme kiinnittyy tiukasti toisen silmiin näyttäen jopa uhkaavalta. Toinen osapuoli taas tuntee pelkoa ja sen takia myös hänen katseensa on jähmettynyt katsomaan vihaisen osapuolen silmiin. (Morris, 1977, 74.) Kädet puristuvat nyrkkiin, kun koemme vihan tunnetta. Sen sijaan pelon tunteen vallatessa pakenemme. (Vilkko-Riihelä, 1999, 478-479.) Kun koemme tilanteen uhkaavaksi, meille jää vaihtoehtoisiksi taistella, piiloutua, paeta, pyytää apua tai yrittää sanallisesti lepytellä ahdistelijaa. Ihmisillä alistuminen ilmenee melko samalla tavalla kuin eläimillä, esimerkiksi nöyristelynä ja suojelemalla ruumiin arimpia osia. Ainoastaan ihmisillä esiintyy sanallista anelua. Alistuva osapuoli yrittää saada ruumiinsa näyttämään mahdollisimman pieneltä. (Morris, 1977, 142.) Usein viha ja pelko kulkevat ikään kuin käsi kädessä. Kun toinen osapuoli on vihainen, aiheuttaa se pelkoa toisessa.

5 Elokuvatutkimuksen tulokset

Tässä kappaleessa käymme läpi tutkimuksemme tulokset. Jaoin tulokset valitsemiemme tunteiden mukaan eri tarkastelukappaleisiin. Näissä tunnekappaleissa käymme läpi jokaisessa tutkimuksemme elokuvassa esiintyviä tehokeinoja eri tunteiden näkökulmasta. Kerromme myös havaitsemistamme mahdollisista yhtäläisyyksistä tunnekarttojen sekä elokuvien tunteiden ilmaisun välillä. Elokuvatutkimuksen tulokset kappaleen lopussa käsittelemme myös elokuvien soveltuvuutta tunnekasvatukseen.

5.1 Tunteet elokuvissa

Roolihenkilöiden tunneilmaisuihin ja samanaikaisesti omiin tunteisiin keskittyminen tietoisemmin auttaa kehittämään havainnointi- ja arviointitaitoja (Saarinen, 2006, 31). Psykodynaamisen näkemyksen mukaan ihminen katsoo elokuvassa tavallaan aina itseään. Hänen oma tunnemaailmansa ja elämänhistoriansa ovat vaikuttamassa siihen, mikä häntä koskettaa. Oman mielen elävöittävä todellisuus näkyy elokuvassa, ja se koetaan useimmiten hyvin todellisina samoin kuin esimerkiksi unet ja haaveet. Se, miten elokuvaan reagoidaan, on kiinni katsojasta. Elokuva ei voi luoda tunteita tyhjästä, vaan voi tuoda vain esille katsojassa jo olemassa olevat tunteet. (Mäkipää, 2000, 44-45.) Elokuvissa esiintyviin tunteisiin jokainen ihminen reagoi yksilöllisesti, mutta analysoidessamme elokuvia, huomasimme tunteiden tukena käytettävän muun muassa musiikkia, värejä, sanallista ilmaisua ja liikekieltä. Näiden keinojen avulla voidaan suunnata katsojan tunteita.

Tunteiden muutokset näkyvät esimerkiksi kehon asentojen ja äänen muutoksissa sekä kasvoilmeissä. Vihjeet auttavat tekemään tulkintoja omista tunteista, jolloin tulkinta etsitään oman kokemuksen ja sosiaalisen ympäristön välimaastosta. Muista ihmisistä otetaan mallia, kun ollaan epävarmoja tilanteesta. Samaistuessamme elokuvan päähenkilöön pystymme lähes tuntemaan saman kuin hän, esimerkiksi koiran puraisun omassa jalassamme. (Vilkko-Riihelä, 1999, 477-478, 490.) Elokuvien avulla voidaan oppia keinoja, joilla selvittää esimerkiksi menetyksen uhasta tai traumasta (Saarinen, 2006, 12). Esimerkiksi läheisen kuoleman käsittelemiseen voi löytää keinoja Leijonakuninkaasta, jossa käydään läpi isän kuolemaa.

5.1.1 Ilo

Ilo tuntuu koko kehossa. Kun koemme iloa, suomme muodostaa leveän hymyn, silmämme suurenevat ja kirkastuvat, kuten myös koko olemuksemme. Samalla myös kulmakarvamme kohoavat. Nämä elementit ovat ilon yhdistävä tekijä jokaisessa elokuvassa, Leijonakuninkaassa, Frozenissa sekä Zootropoliksessa. Tunteen aikana esiintyy paljon liikettä ja esimerkiksi Frozenissa ja Zootropoliksessa käytetään paljon käsiä, joita avallaan ylöspäin, kohti taivasta. Frozenissa Annan ja Elsan ilossa on havaittavissa heidän persooniinsa liittyviä eroja. Annan ilo on räiskyvämpää ja näkyvämpää, kun taas Elsan hillitympää ja hän yrittää peitellä sitä. Hän pyrkii myös piilottelemaan kädellään naurua, jota esiintyy paljon näissä elokuvissa ilon ilmentymänä.

Leijonakuninkaassa eläinten liikkeet ja eleet on kuvailtu mahdollisimman samankaltaisiksi kuin oikeilla eläimillä. Tämän takia esimerkiksi iloa kuvataan paljon kasvon liikkeillä ja ilmeillä sekä taustatapahtumien avulla. Ilon kohdalla Leijonakuninkaan ja Zootropoliksen eläinhahmojen korvat nousevat pystyyn. Vaikka Zootropoliksessa hahmot ovat eläimiä, niin heidän liikkeissään ja tavoissaan voidaan havaita myös paljon ihmismäisyyttä. Tästä johtuen Frozenissa ja Zootropoliksessa hahmojen liikkeissä voi nähdä enemmän yhtäläisyyksiä, kuten esimerkiksi edellä mainittu käsien käyttö. Kuitenkin esimerkiksi hahmojen hyvä ryhti ja avoin olemus on havaittavissa kaikista elokuvista, mutta hieman eri tavoin. Frozenissa ja Zootropoliksessa hahmoilla näkyy ihmismäinen hyvä ryhti ja he näyttävät pitkiltä, kun taas Leijonakuninkaassa hyvä ryhti näyttää enemmän ylväältä leijonalta.

Elokuvin iloinen liikkuminen tapahtuu kevyin askelin hypähdellen ja juosten paikasta toiseen. Liikkeessä näkyy lapsenomainen ilo ja positiivinen elämänasenne sekä huolettomuus. Liike on pyörähtelevää ja tanssinomaista. Tanssinomaisen ja iloisen liikkeen taustalla käytetään rytmikästä ja reipasta musiikkia. Näissä kohtauksissa musiikki myös voimistuu. Elokuvin iloisessa musiikissa on paljon erilaisia soittimia, joista pystyy erottamaan esimerkiksi rytmi- ja lyömäsoittimia sekä torvia. Musiikki on leikkisää ja esimerkiksi Zootropoliksessa havaitsimme samamaisia vivahteita. Laulussa ja puheessa äänenpaino on korkea ja iloinen. Laulujen sanoituksesta paistaa toiveikkuus. Iloisuus kuuluu puheen kirkkaudessa ja nopeudessa.

Jokaisessa elokuvassa iloa kuvataan värikkäillä ja kirkkailla väreillä. Auringon valo on merkittävässä roolissa ilon kohtauksissa. Auringon säteet osuvat hahmoihin ja esimerkiksi Frozenissa myös linnan verhot avataan tuomaan valoa sisälle. Ilma myös yleisesti kirkastuu ja Leijonakuninkaassa muun muassa Simba on kirkkaamman värinen tämän johdosta. Zootropoliksessa ja Leijonakuninkaassa ei erotu selvästi mitään yhtä tiettyä väriä ilolle. Frozenissa taas voidaan

erottaa Annan kohdalla ilon väriksi vihreä, kun taas Elsan kohdalla iloa kuvataan kirkkaan sinisellä. Tämä näkyy esimerkiksi, kun Elsa luopuu violetista surua kuvaavasta viitastaan ja hänen uusi mekkonsa on kirkkaan sininen. Elsan linna vaihtaa väriä hänen tunteidensa mukaan ja loistaa kirkkaan sinisenä Elsan ollessa iloinen.

Elokuvista voidaan havaita myös eräänlaisia ilon hahmoja. Leijonakuninkaassa Timon ja Pumba tuovat iloisen sävöksen surunkin keskelle. Frozenissa taas Olaf luo omalla iloisella persoonallaan huumoria joka tilanteeseen. Kun vertasimme tunteiden ilmaisua Nummenmaan (2013) tutkimuksen tunnekarttoihin huomasimme yhtäläisyyksiä esimerkiksi käsissä. Tutkimuksessa ilo tuntuu kokonaisvaltaisesti koko kehossa. Suurin aktiivisuus on päässä, rintakehässä ja käsissä. Kun hahmot kokevat iloa, he ilmaisevat sitä koko kehollaan, useimmiten erityisesti liikuttavat paljon käsiään ja nostavat niitä ylöspäin.

5.1.2 Suru

Elokuville surullisissa kohtauksissa aika ikään kuin pysähtyy ja tunnelma seisahtuu. Kun koemme surua, suupielemme, kulmakarvamme ja silmämme painuvat alaspäin. Koko kehomme lamaantuu. Kaikissa elokuvissa silmät kuvataan pieninä ja vetisinä, jolloin valo heijastuu niistä. Elokuville nähdään myös konkreettisesti kyyneleitä. Zootropoliksessa ja Leijonakuninkaassa eläinhahmojen korvat painuvat alaspäin. Frozenissa ja Zootropoliksessa surua yritettiin peitellä sulkemalla itsensä käsien suojaan. Liike muuttuu laiskaksi ja laahaavaksi, jolloin näyttää siltä, että jokainen kehon osa tuntuu raskaalta. Jokaisen hahmon ryhti romahtaa ja pää painuu alaspäin. Leijonakuninkaassa myös leijonien häntä on alhaalla. Hahmot kuvataan mahdollisimman pieninä kuvakulman avulla ja tätä efektiä tehostaa se, että hahmot niin sanotusti käpertyvät. Jokaisessa elokuvassa on havaittavissa hahmoilla elämänhalun menettämistä ja masentumista surun johdosta. Hahmot kokevat usein yksinäisyyttä surun yhteydessä. Esimerkiksi Leijonakuninkaassa Simba yrittää kieltää isänsä kuoleman, sillä ei halua jäädä yksin.

Elokuville surun värit on harmaata ja synkkää. Tapahtumat sijoittuvat yleensä varjoon ja taustalla on sumua. Leijonakuninkaassa käytetään lisäksi kylmänsinistä, kun taas Frozenissa surua kuvataan tummansinisellä ja violetilla. Musta on tunnetusti vaatetuksessa käytetty surun väri ja se näkyy myös Annan ja Elsan vaatetuksessa Frozenissa. Kirkkaat värit katoavat kohtauksen aikana, mutta Leijonakuninkaassa silmät pysyvät kirkkaina. Esimerkiksi Zootropoliksessa surullisessa kohtauksessa koko huone on väritön ja ankea, jolloin samanaikaisesti radiosta

soi masentavia ja rauhallisia lauluja. Elokuviin taustamusiikki on yleensä hyvin laimeaa ja hidastempoista. Musiikki herättää surullista tunnetta katsojassa. Elokuviin surullisesta musiikista voi erottaa puhallinsoittimia, esimerkiksi huilun, ja Frozenissa myös piano soi taustalla. Kuitenkin musiikin melodia on hyvin vähäelementtinen.

Laulu ja puhe värisevät ja hahmojen äänenpaino on matala. Puhe on myös hiljaista, epäselvää, itkuista ja vaikertavaa. Zootropoliksessa hahmot huokailevat surullisina ja Leijonakuninkaassa ääni kaikuu. Nummenmaan (2013) tunnekartoista huomasimme surun lamaannuttavan vaikutuksen. Myös näissä elokuvissa suru näkyy koko kehon, erityisesti käsien ja jalkojen, lamaan-tumisena. Tunnekartoissa silmien kohdalla nähdään pientä aktiivisuutta, minkä voi päätellä johtuvat itkusta. Frozenissa ja Zootropoliksessa itsensä suojeleminen voidaan ajatella tunnekarttojen pohjalta aktiivisena tuntuneen alueen suojelemiseksi, koska aktiivisuus näkyy juuri rinnassa.

5.1.3 Viha

Nummenmaan (2013) tunnekartoissa viha tuntuu yläruumiin alueella, aktiivisimpana käsissä. Leijonakuninkaassa ja Frozenissa käytetään käsiä väkivaltaan, mikä ei ole hyvä tapa käsitellä tunteita toisia ihmisiä kohtaan. Zootropoliksessa käsiä puristetaan nyrkkiin, kun koetaan vihaa. Kyseisessä elokuvassa päähenkilö, Judy-pupu, polkee jalkaansa vihaisena, mikä on ominainen tapa jäniksille. Kaikissa elokuvissa hahmojen koko keho on jännittynyt ja hahmojen liikkeet ovat määrätietoisia ja selkeitä, kun he ovat vihaisia. Asento on hyökkäävä eli hahmo nojaa kohti vihan kohdetta. Vihaisena etenkin eläinhahmot yrittävät tehdä itsestään mahdollisimman isoja ja Leijonakuninkaassa tätä korostetaan kuvaamalla hahmoja alhaalta päin. Zootropoliksessa ja Frozenissa osoitetaan usein vihan kohdetta, sillä siihen on käsien käytön avulla mahdollisuus.

Vihaisena hahmojen silmät ovat terävät ja katse on hyvin intensiivinen, kulmat ovat kurtussa. Hahmot irvistävät vihaisesti ja Leijonakuninkaassa teräviä hampaita korostetaan. Eläinhahmoilla, Leijonakuninkaassa ja Zootropoliksessa, korvat painuvat taakse alaspäin ja nenä nyrpistyy. Zootropoliksessa härän sieraimet suurenevät ja värisevät, kuten useasti härkää kuvataan vihaisena. Leijonakuningas on ainut elokuva, missä pupillit reagoivat tunnetiloihin. Kun hahmot ovat vihaisia, heidän pupillinsa pienenevät. Simban silmissä oleva punainen väri sekä punainen harja korostuvat vihaisena. Yleisesti elokuvissa väritys on punertava vihan kohdalla,

mutta Frozenissa jääpiikit sekä Elsan luoma jäälinna ja lumimonsteri muuttuvat keltaisiksi. Elsan muuttuessa todella vihaiseksi, jää muuttuu kuitenkin mustaksi. Myös muissa elokuvissa taustalla on paljon tummaa väritystä ja kohtaukset tapahtuvat varjossa.

Leijonakuninkaassa vihan tunteessa taustan elementtejä ovat esimerkiksi salamat, tuli, laava sekä punainen savu. Frozenissa viha näkyy Elsan luomien piikkien terävyydessä. Terävyys näkyy myös hahmojen puheessa, sillä se on lyhyttä sekä ytimekästä ja artikulointi on selkeää. Vihaisessa puheessa korotetaan ääntä ja jopa huudetaan jokaisessa elokuvassa. Eläinhahmot käyttävät karjumista ja murisemista vihan ilmaisussa. Musiikki on elokuvissa levotonta ja ristiriitaista sekä matalaa ja kiihkeää. Zootropoliksessa musiikkiin ei kuitenkaan kiinnittänyt niin suurta huomiota.

5.1.4 Pelko

Kun koemme pelkoa, hengityksemme salpautuu hetkellisesti ja sen jälkeen tihenee. Koko kehomme on pelosta kankeana. Nämä reaktiot ovat havaittavissa jokaisessa elokuvassa. Uhkaavassa tilanteessa hahmot ajetaan ahdinkoon, jolloin he jähmettyvät paikalleen, hartiat jännittyvät ja katse alkaa harhailla. He nojautuvat taaksepäin ja pyrkivät pakenemaan keinolla millä hyvänsä, usein pako on päätöntä juoksua. Leijonakuninkaassa ja Zootropoliksessa eläinhahmojen korvat menevät luimuun. Kaikissa elokuvissa hahmojen katse on lasittunut, kulmat kohoavat ja silmät ovat suurena sekä suu on auki. Hahmot kuvataan ylhäältä päin, jolloin he näyttävät pieniltä. He myös yrittävät tehdä itsestään mahdollisimman pieniä käpertymällä kasaan ja jopa alistumalla.

Frozenissa Elsa ei pysty hallitsemaan voimiaan, kun hän pelkää. Hän yrittää peitellä esimerkiksi hanskoilla omia tunteitaan. Elsa tavallaan sulkeutuu, koska ei halua päästää ketään lähelleen. Tämä johtuu siitä, että hän pelkää satuttavansa muita. Hän pitää käsiä rinnallaan ja yrittää suojella itseään. Tämä reaktio on myös havaittavissa Zootropoliksessa. Pelon vallassa Elsa jäädyttää kaiken. Jäälinna vaihtaa värinsä punaiseksi, joka on Frozenissa pelon väri. Muissakin elokuvissa punaista väriä esiintyy pelon aikana, mutta usein samassa kohtauksessa on myös vihaa, jota kuvataan myös punaisella. Zootropoliksessa pelottavat tapahtumat sijoittuvat yöhön, jolloin on pimeää ja sumuista. Myös muissa elokuvissa esiintyy harmaita sävyjä ja värit haalistuvat.

Pelottavan kohtauksen musiikki on elokuvissa levotonta ja kiihkeää. Hahmojen jähmetyttyä paikoilleen myös musiikki pysähtyy, minkä jälkeen se taas voimistuu hahmojen liikkeiden mukaan. Kaikissa elokuvissa musiikista on havaittavissa viuluja taustalla, Frozenissa kuuluu lisäksi myös huilun soittoa. Musiikki on haamumaista ja leijailevaa silloin, kun tunnelma on odottava ja tietämätön. Hahmojen puheen tempo nopeutuu ja siinä ei välttämättä ole järkeä. Puhe ei siis aina ole johdonmukaista. Heidän äänensä myös värisee ja yritetään olla mahdollisimman hiljaa. Zootropoliksessa huomaa, että pyritään miellyttämään pelon kohdetta.

Jokaisessa elokuvassa käytetään tehokeinona takaumia lapsuuden pelottavista tapahtumista. Leijonakuninkaassa Simba näkee isänsä kuoleman, kun hän kokee itse pelkoa. Frozenissa Elsa näkee takauman lapsuudesta, kun hän satuttaa voimillaan Annaa. Zootropoliksessa Nick-kettu näkee traumaattisen kokemuksen lapsuudesta, jossa hänelle laitettiin kuonokoppa, sillä hän on kettu. Nämä kaikki kokemukset ovat jättäneet hahmoille traumoja.

Nummenmaan (2013) tunnekartassa pelko tuntuu selkeimmin rinnassa, jota hahmot yrittävät elokuvissa suojella käsillään. Tunnekartoissa aktiivisuutta näkyy myös kasvojen alueella. Elokuvissa pelko näkyy selkeästi kasvojen ilmeiden muutoksina. Pelko loistaa jähmettyneestä katseesta. Kartoissa muu ruumis on melko neutraalia. Elokuvien hahmoilla koko keho on jähmettynyt.

5.1.5 Rakkaus

“Tosirakkauden teko sulattaa jäisen sydämen!”, kuten Frozenissa todetaan. Rakkaudella voi olla monta eri muotoa. Se voi olla muun muassa toverillista, romanttista tai sisaruksellista rakkautta. Myös vanhempien ja heidän lastensa välinen rakkaus näkyy elokuvissa. Jokaisessa elokuvassa voidaan havaita toverillista rakkautta. Ystävät auttavat toisiaan vapaaehtoisesti, eivätkä odota vastapalvelusta. He eivät jätä ketään yksin pulaan ja he puolustavat ystävää. Uhataan jopa omaa henkeä toisen puolesta. Esimerkiksi Frozenissa lumiukko-Olaf yrittää pitää jäätyneen Annan lämpimänä sytyttämällä takkatulen, vaikka hän meinaa itse sulaa tulen lämmöstä. Frozenissa suuressa roolissa on Annan ja Elsan välinen sisarrakkaus. Lapsena he ovat parhaita kavereita ja tekevät kaiken yhdessä. Kun Elsa menettää voimiensa hallinnan, hän eristäytyy muista, jolloin myös heidän suhteensa viilenee. Näin käy myös oikean elämän sisarussuhteissa usein, kun vanhenee ja tulee omat kiinnostuksen kohteet. Myöhemmin Anna ja Elsa kuitenkin löytävät tiensä takaisin toistensa luo. Yleensä aikuistuesssa sisarusten välit lämpenevät taas elämäkokemuksen myötä. Sisarusten välinen rakkaus voi olla välillä todella raakaa, mutta se on

niin vahvaa, että se kestää myös tappelut. Frozenissa Elsa sanoo pahasti Annalle ja tahtomattaan jäädyttää Annan sydämen vihan vallassa.

Vanhempien rakkaus lasta kohtaan näkyy välittämisenä ja huolehtimisena. Elokuviissa näkyy, kuinka vanhemmat katsovat lapsiaan lempeästi ja koskettavat heitä. Leijonakuninkaassa ja Zootropoliksessa vanhempien rakkaus näkyy enemmän kuin Frozenissa. Vanhemmat osoittavat fyysisiä rakkaudenosoituksia sekä kyselevät ja ovat kiinnostuneita lapsensa elämästä. Leijonakuninkaassa isän ja äidin antama rakkaus esiintyy eri tavalla. Äiti hoivaa ja huolehtii perustarpeista, mikä on melko stereotyyppinen äidin rooli. Isän ja pojan suhde on taas enemmän leikkisämpi ja toisaalta isä antaa myös tärkeitä elämänohjeita, mikä on myös stereotyyppinen kuvaus isän roolille. Erityisesti Leijonakuninkaassa näkyy myös lapsen rakkaus vanhempaa kohtaan. Simba ei halua poistua kuolleen isänsä ruumiin luota ja myöhemmin muistelee isäänsä. Simba haluaa kulkea isänsä tassunjäljissä ja tehdä hänet ylpeäksi.

Kaikissa elokuvissa esiintyy jollakin tasolla romanttista rakkautta. Zootropoliksessa rakkaus vaikuttaa enemmän toverilliselta, mutta tulkinnasta riippuen sen voidaan ajatella kehittyvän myös romanttiseksi rakkaudeksi. Suomeksi puhutussa versiossa puhutaan vain toisen pitämisestä, mutta englanninkielisessä versiossa käytetään love-sanaa, joka voidaan suomentaa rakkaudeksi. Frozenissa ilmenee myös romanttisen rakkauden sokaiseva vaikutus. Anna rakastuu sokeasti, mutta selviääkin, että hän ei saa vastarakkautta. Rakkaus saa ilon kasvoille ja katse on suoraan rakkaudenkohteen silmiin. Rakastumisvaiheessa vaihdellaan paljon katseita ja ei tiedetä, miten päin olla. Frozenissa Annasta huomaa selvästi ihastumisen ja rakastumisen merkit. Hän nolostuu, punastuu, höpöttää, koskettelee omia hiuksiaan ja hänen pupillinsa laajenevat. Hänen laulussaan on viettelevä sävy sekä sanoissa, että asennoissa. Hän esimerkiksi iskee silmää, puree huulta ja paljastaa olkapäänsä. Kaikissa elokuvissa näkyy toisen kiusoittelua sekä leikkisyyttä. Ollaan toista lähellä sekä kosketaan. Frozenissa ja Zootropoliksessa tämä näkyy esimerkiksi halailuna ja kädestä pitämisestä. Leijonakuninkaassa taas on enemmän kiehnäimistä ja kehräämistä. Jokaisessa elokuvassa pyritään tekemään toinen iloiseksi ja onnelliseksi. Leijonakuninkaassa ja Frozenissa jahdataan toista ja liikutaan tanssahdellen eteenpäin. Frozenissa rakkauslaulun aikana muodostetaan käsillä sydämiä ja pidetään kättä sydämellä.

Rakkauskohtauksissa valaistus ja värit ovat lämpimät. Väri painottuu punaisen, vaaleanpunaisen ja liilan sävyihin. Zootropoliksessa suurta värien muutosta ei ole rakkauden kohdalla havaittavissa. Elokuviissa taustalla on perinteisiä romanttisia elementtejä. Frozenissa kuunsirppi

loistaa rakkauslaulun taustalla ja Leijonakuninkaassa romanttinen auringonlasku koristaa taustaa. Leijonakuninkaassa myös valoa on käytetty tehokeinona, valaisemalla rakkaudenkohde. Puheessa paistaa innostus toista kohtaan ja puheen sävy on hempeää. Frozenissa rakkauden alkuvaiheilla puhe on sopertelevaa ja kiusallista. Zootropoliksessa on myös havaittavissa muu-
tosta puheessa lempeämpään suuntaan.

Musiikki on hempeää ja pehmeämpää kuin ilon musiikki. Rakkauskohtauksissa taustalla kuuluu a cappella-musiikkia. Zootropoliksessa kuuluu lisäksi harmonista ja yksinkertaista viulunsoittoa taustalla. Musiikki on pääasiassa rauhallista, mutta tempo tukee tapahtumien liikettä ja nopeutuu niiden mukana. Frozenissa Anna laulaa rakastuessaan eläimille, mikä on yleinen tapa esimerkiksi Disneyn prinsessaelokuvissa. Leijonakuninkaassa ja Frozenissa rakkautta osoitetaan laulamalla duettoja yhdessä. Zootropoliksessa hahmot eivät laula itse, vaan musiikki on taustalla tehokeinona.

Nummenmaan (2013) tunnekartoissa rakkaus tuntuu aktiivisena ympäri kehoa, mutta aktiivisimpana lantion, rinnan ja pään alueella. Elokuvissa rakkaus näkyy eniten rinnan alueella. Esimerkiksi Frozenissa kättä pidetään rinnalla ja rakkauden ajatellaan tuntuvan juuri sydämessä. Annan sydän jäätyy, minkä johdosta hän jäätyy kokonaan. Sulaminen lähtee myös sydäimestä, kun tosirakkauden teko sulattaa jäisen sydämen. Elokuva näyttää, että tosirakkauden teko ei ole aina suudelma, vaan se voi olla itsensä uhraamista toisen vuoksi. Frozenissa voi nähdä eniten yhtäläisyyksiä rakkauden tunnekarttaan. Leijonakuninkaassa ja Zootropoliksessa ei ole juuri havaittavissa yhtäläisyyksiä.

5.1.6 Kateus

Leijonakuninkaassa Scarin hahmo edustaa mielestämme kateutta. Jo hänen silmistään loistaa kateuden vihreä väri, kuten sanonnassa sanotaan, että ihminen on vihreä kateudesta. Useasti myös taustavärinä on myrkyinvihreä sävy esimerkiksi savun muodossa. Värit ovat kateudessa muutenkin likaisen näköisiä ja usein ne ovat mustaan sekoittuneita. Scar oleskelee aina varjoissa. Yhdessä kohtauksessa on myös havaittavissa Scarin taakse heijastuva varjo, jossa hän näyttää ylväältä ja hyväryhtiseltä, mutta todellisuudessa hän istuu huonoryhtisesti ja kyyryssä. Scar on kateellinen veljelleen ja havittelee hänen paikkaansa kuninkaana. Scar kulkee usein leuka pystyssä, katsoo halveksivasti ja puhuu vähättelevästi toisille. Tämän voidaan ajatella johtuvan esimerkiksi Scarin huonosta itsetunnosta ja kateudesta veljeään kohtaan. Hän yrittää tuoda itseään esille ja esittää olevansa parempi kuin muut. Hänen olemuksensa ja liikkumisensa

on muuten laiskaa, pää on ainut, jossa on liikettä. Hänen silmänsä ovat laiskat ja pupillit aina pienet. Scarin ääni on matala, käheä ja viekas. Hän valehtelee muille ja suuttuu, jos häntä vähätellään. Taustalla käytetään inhottavia äänitehosteita, kuten raapimisen ääniä, hyeenan kirkumista ja naurua. Scarilla on ilkeä ja kaikuva nauru. Musiikki on rytmikästä ja mahtipontista, ja Scar laulaa itse.

Frozenissa kateutta esiintyy Hansin hahmolla. Hans on veljeksistä nuorin ja tällöin hänellä ei ole juurikaan mahdollisuuksia päästä oman kuningaskuntansa johtoon. Hänen käytöksensä johtuu mielestämme kateudesta hänen veljiään kohtaan. Hän käyttää valehtelua saavuttaakseen keinolla millä hyvänsä valtaa ja kunniaa. Hän ei välitä, vaikka toiseen sattuu, vaan hän on esimerkiksi valmis uhraamaan toisen hengen omien tavoitteidensa saavuttamiseksi. Hans ylistää itseään puhuessaan ja hänen katseensa on vihainen toisia kohtaan. Kuten Leijonakuninkaassa Scar, niin myös Hans, kulkee leuka pystyssä ja hänen katseensa on halveksuva.

Zootropoliksessa Bellwether-lampaasta voidaan nähdä lopuksi katkeruutta ja kateutta. Hän saattaa muita saavuttaakseen kaupungin pormestarin paikan. Kuten muissakin elokuvissa, myös Zootropoliksessa tehdään kateuden takia, mitä vain oman päämäärän saavuttamiseksi. Koska lampaan rooli selvisi vasta elokuvan lopussa, hänen kateuttaan ei huomaa aiemmin. Hän ei ole elokuvassa kovin isossa roolissa. Kun lampaan suunnitelma paljastuu, hänet on valaistu ja häntä kuvataan alhaaltapäin, jolloin hän näyttää isolta. Hänen olemuksensa, äänensä ja katseensa muuttuu yhtäkkiä julmaksi.

Nummenmaan (2013) tunnekartoissa kateus tuntuu päässä ja sydämessä. Elokuvista oli vaikea löytää yhteyttä kateuden tunnekartan kanssa. Ainoastaan Scarin vihreät silmät olivat jonkinlainen yhteys. Pohdimme voisiko valehtelulla olla yhteys pään aktiivisuuteen, sillä ajattelu tapahtuu aivoissa.

5.2 Elokuvat tunnekasvatuksen apuna

Ensimmäisenä tutkimuskysymyksenämme oli, miten Disney-elokuvia voidaan käyttää tunnekasvatuksen apuna. Tämän takia tutkimusta toteutettaessa elokuvien soveltuvuutta apuvälineiksi tunnekasvatukseen täytyi tutkia. Halusimme miettiä sellaisia keinoja, joita myös esimerkiksi vanhemmat voivat toteuttaa lasten kanssa kotona.

Vaikeiden tunteiden kohtaaminen ja käsitteleminen suoraan voi olla hankalaa, joten elokuva voi olla hyvä johdattelu tunteiden käsittelemiseen. Elokuvien avulla voimme käsitellä oikean

elämän haasteita ja selviytymiskeinoja turvallisesti kuin unen lailla. Elokuvien katsomiseen on helppo uppoutua ja unohtaa ympäröivä maailma. Aivan kuten sadun kuuntelussa, myös elokuvien katselussa muu toiminta ympäriltä rauhoitetaan ja syvennyttään tarinaan. (Saarinen, 2006, 15, 25.)

Kun mietitään elokuvien käyttöä tunnekasvatuksen apuna, ensimmäinen asia on katsoa elokuvat tai kohtaukset yhdessä, jolloin päästään jakamaan niiden herättämiä tunteita. Päiväkodissa tai koulussa lasten lähimmät ystävät löytyvät usein samasta ryhmästä. Tällöin tunteita päästään jakamaan tuttujen ihmisten kanssa. Myös Saarisen (2006, 25) mukaan elokuvakokemuksessa ensimmäinen askel on katsoa elokuva yhdessä ystävän kanssa. Tämän jälkeen keskitytään kaikkien aistien voimin. Elokuvan katselun jälkeen otetaan aikaa keskustelulle, jotta voidaan jakaa yhdessä elokuvan herättämiä ajatuksia ja tunteita. (Saarinen, 2006, 25.)

Koko elokuvan katselu ei ole ehkä paras mahdollinen tapa toteuttaa tunnekasvatusta. Elokuvasta voi ottaa erilaisia kohtauksia eri tunteiden käsittelyn avuksi, sillä niistä löytyy laajasti eri tunteita. Elokuvia voidaan hyödyntää erilaisiin tunneprojekteihin. Samalla tavalla kuin satuja-kin voidaan käyttää pilkkomalla satu eri osiin ja käsittelemällä ne pienissä pätkissä. Elokuva voi olla tunneprojektissa ikään kuin punainen lanka, joka ohjaa projektin kulkua. Voidaan esimerkiksi alustaa aihetta katsomalla jokin elokuvan kohtaus. Tästä kohtauksesta voidaan lasten kanssa yhdessä pohtia, millaisia ajatuksia ja tunteita heillä herää. Elokuvien hahmoista voi tehdä myös tunnekortteja. Erityisesti eläinhahmot ovat hyvä vaihtoehto kortteihin, sillä niihin on helppo samaistua. Eläimillä ei ole niin selkeästi eritelty sukupuolta eikä esimerkiksi ihonväriä. Harjoittelussa olemme huomanneet, että joillekin lapsille on vaikeaa samaistua tunteeseen, jos kortissa esiintyvällä hahmolla on selkeä sukupuoli ja ihonväri, jotka eivät vastaa omaa.

Kohtausta katsoessa voi pohtia, minkälaisia värejä esiintyy minkäkin tunteen kohdalla. Voidaan keskustella lasten kanssa, vastaako elokuvan väri itse koettua tunteenväriä. Tunteen käsittelemisenkin saattaa helpottua, kun tunnetta saa konkretisoitua värin avulla. Värejä voidaan käyttää apuna myös esimerkiksi kuvataidekasvatukseen. Voidaan liittää tunnekasvatusta myös sille osa-alueelle. Värien pohjalta voidaan alkaa miettimään myös esimerkiksi tunnekarttoja. Jokaisen lapsen kanssa voidaan piirtää paperille hänen kehonsa ääriveriiviat. Muodostuneeseen tunnekarttaan lapsi voi värittää, missä mikäkin tunne tuntuu, värillä, joka kuvaa hänen mielestään kyseistä tunnetta. Näin saadaan jokaiselle lapselle omanlainen tunnekarttansa ja lapsi näkee, missä kohtaa juuri hänellä eri tunteet tuntuvat. Tunnekarttaa pohtiessa voidaan kerrata ja havainnollistaa elokuvien avulla, missä kohtaa eri tunteet näkyvät hahmoilla. Voidaan keskustella

siitä, tuntuvatko ne myös samoissa kohdissa. Huomasimme elokuvia analysoidessamme, että tunnekartat olivat melko yhtenevät hahmojen tunteiden ilmaisun kanssa.

Elokuvista saa myös hyvää materiaalia musiikkikasvatukseen. Musiikki on hyvin tunteita herättävää ja se vaihtelee tunnetilojen mukaan. Kohtausten musiikkia voi käyttää myös tunnekarttoja tehtäessä taustamusiikkina. Sitä voidaan hyödyntää myös musiikkimaalaukseen. Elokuvista on helppo löytää tiettyä tunnetta kuvaavaa musiikkia miettimällä kyseisen kohtauksen tunnetilaa. Musiikkia voi hyödyntää myös musiikkiliikuntaan, jossa voidaan liikkua musiikin herättämien tunteiden tavoin.

On tärkeää parantaa lasten itsetuntemusta sekä itseluottamusta. Omien kokemusten ja tunteiden ymmärrys voi lisääntyä eläytymällä elokuvaan ja tämä voi lisätä elämänhallinnan kokemusta sekä itsetuntemusta (Saarinen, 2006, 17). Omien tunteiden tunnistaminen ja kohtaaminen edesauttavat itsetuntemusta. Tämä helpottaa elämää, sillä voi ymmärtää, mistä reaktiot johtuvat.

“Sängyn alla oleva hirviö ei katoa, jos ei uskalla katsoa sängyn alle.” (Saarinen, 2006, 17)

6 Pohdinta ja johtopäätökset

Pohdinnassa ja johtopäätöksissä käymme läpi tutkimuksemme tärkeimpiä kohtia ja pohdimme sekä tulkitsemme saamiamme tuloksia. Jokaisessa tutkimuksessa tulee pohtia tutkimuksen kriittisyyttä sekä eettisyyttä, joita olemme pohtineet kohdassa 6.2. Tämän jälkeen käymme läpi tutkimuksemme tavoitteiden onnistumista ja pohdimme mahdollisia jatkotutkimusaiheita.

Tutkimuksemme tarkoituksena oli selvittää, miten tunnekasvatusta voidaan toteuttaa Disney-elokuvien avulla. Elokuvia tarkastellessa keskityimme havainnoimaan tunteiden ilmaisua ja siihen käytettäviä tehokeinoja. Vertailimme myös tunnekarttojen tunnekohtien yhtäläisyyksiä elokuvien hahmojen tunneilmaisuun. Käytimme analyysin apuna elokuva-analyysiä, mikä antoi kuitenkin tutkimukselle melko vapaat kädet toteutukseen. Elokuva-analyysin kannalta oli tärkeää pohtia, mitä halutaan selvittää, ja tarkastella elokuvia useamman kerran. Tämän jälkeen tehdyistä havainnoista karsimme tutkimuskysymysten kannalta merkityksettömät asiat pois. Rakenneanalyysi toi tietyntaisen näkökulman tarkastella elokuvia. Tutkimuksen kannalta merkittävät käsitteet: tunteet, tunnekasvatus, tunteiden ilmaisu, tunnekartat ja animaatioelokuva, rajasivat aiheemme sopivaan muotoon. Tarkasteltaviksi elokuviksi valikoituivat Walt Disney Picturesin tuottavimmat animaatioelokuvat, Leijonakuningas, Frozen ja Zootropolis.

Tunnekasvatuksen näkökulmasta elokuvat voisivat auttaa omien tunteiden tunnistamisessa. Lapset voivat kokea tunteita eri tavalla kuin aikuiset, joten lasten kanssa tulisi keskustella elokuvien herättämistä tunteista esimerkiksi katsomiskokemuksen jälkeen. Elokuvien avulla lapsi voi samaistua vaikeaan tunteeseen turvallisesti, sillä lapsi pystyy etäännyttämään tunteen tarpeeksi kauas itsestään. Kokemuksen avulla lapsi voi oppia keinoja, joilla hän selviää tulevaisuudessa näistä vaikeistakin tunteista. Näissä kolmessa elokuvassa käsiteltiin laajasti tunteiden kirjoa, mutta keskityimme tarkastelemaan: iloa, surua, pelkoa, vihaa, kateutta ja rakkautta. Näistä neljä ensimmäistä ovat perustunteita, joten koimme ne erityisen tärkeiksi käsittelyn kohteiksi ja valitsimme ne ennen elokuvien katsomista. Kateus ja rakkaus nousivat esille elokuvista, joten otimme myös ne mukaan tarkasteluun. Tunteiden tunnistamisen ja ilmaisemisen oppiminen lapsuudessa on tärkeää, sillä se vaikuttaa vahvasti myös aikuisuudessa tunteiden kokemiseen ja kohtaamiseen. Tunteiden tukahduttaminen voi aikuisuudessa aiheuttaa esimerkiksi masennusta ja ahdistuneisuutta. Jos lapsuudessa opitaan väärin tunteiden ilmaisukeinoja, kuten esimerkiksi toisten satuttaminen, voi opittujen toimintamallien muuttaminen olla haastavaa aikuisuudessa.

Nykyään tunnekasvatukseen kiinnitetään todella paljon huomiota. Lapset oppivat leikin sekä tekemisen avulla. Elokuvat sisältävät näitä lapsille tuttuja elementtejä. Aikuiset usein vähättelevät tunteita ja niiden merkitystä. Esimerkiksi Frozenissa Elsan isä kielsi häntä näyttämästä tunteitaan. Elokuvissa tunteita ei kuitenkaan vähätellä, vaan jokaisella tunteella on oma merkityksensä. Myös Frozenissa Elsa oppi hallitsemaan voimiaan antaessaan itselleen luvan tuntea. Valitsimme tarkastelun kohteeksi juuri Disney-elokuvat, sillä ne ovat suuressa suosiossa, kaikkien tiedossa ja helposti saatavilla. Elokuvien pohjalta on helppo toteuttaa esimerkiksi tunteisiin liittyviä keskusteluja, projekteja tai harjoituksia. Näin ollen elokuvat voivat olla osa monipuolista tunnekasvatusta, mutta eivät voi syrjäyttää aitoa kohtaamista. Varhaiskasvatuksen ammattilainen tai lapsen vanhempi voi saada elokuvista hyvää materiaalia omaan tunnekasvatukseen. Elokuvissa esiintyy monia hyviä elementtejä, kuten musiikkia, jota voidaan hyödyntää myös katsomatta itse elokuvaa. Tällöin sitä voidaan käyttää myös ihan pienimpien lasten kanssa, joiden kanssa elokuvan katsominen ei ole vielä vaihtoehto. Elokuvia voidaan käyttää apuna tunteiden tunnistamiseen tai siitä voidaan saada hyviä materiaaleja osaksi itse suunniteltua tunnekasvatusta. Tunnekasvatuksen avulla voidaan kehittää lasten tunneälyä, joka tarkoittaa lyhyesti omien ja muiden tunteiden tunnistamista sekä tulkittamista. Tähän sisältyy myös oman toiminnan säätely tunnehavaintojen pohjalta. Tunneälyllä on havaittu olevan vaikutuksia myös koulumenestykseen.

6.1 Tulosten tulkinta

Tunteita voidaan ilmaista monin eri tavoin. Katsomissamme elokuvissa tunteet ilmenevät hahmoissa ilmeinä, eleinä, liikkeinä ja puheena. Taustalla tunnetta ovat luomassa värit, musiikki ja muut tehokeinot. Esimerkiksi ukkosta käytetään vahvistamassa vihan tunnetta. Musiikki luo elokuvaan kohtauksen haluamaa tunnelmaa joskus ilman, että katsoja kiinnittää siihen sen suurempaa huomiota. Jos tunteiden ilmaisu ei onnistu kielellisesti, voidaan käyttää musiikkia tunteen syvemmän merkityksen tavoittamiseen. Elokuvissa iloinen musiikki on huomattavasti mehevämpää tempoltaan kuin surullinen. Kun olemme iloisia, meidän on vaikea pysyä paikallaan. Jos iloisessa kohtauksessa olisi hidastempoisen ja tasapaksu musiikki, latistaisi se meidän iloista tunnelmaamme. Jos taas surullisessa kohtauksessa olisi todella nopeatempoisen musiikki, saattaisi se hämmentää ja jopa ärsyttää, koska se ei vastaa omaa olotilaa. Voimme pohtia, onko tämä reaktio vain opittua. Olemmeko vain tottuneet siihen, että iloinen musiikki on nopeatempoista ja surullinen taas hidastempoisempaa?

Pelon tunteen aikana elokuvien kohtauksissa musiikki on todella sekavaa, eikä siitä erotu muita elementtejä kuin viulu. Emme ole ennen kiinnittäneet huomiota siihen, että usein viulua käytetään pelottavissa kohtauksissa. Viululla saa tehtyä todella korkean ja jopa karmivan äänen, joka saa aikaan kylmiä väreitä. Itse pelon tunne on hyvin ristiriitainen. Silloin ei tiedä, mitä tulee tapahtumaan ja selviääkö edes hengissä. Vihan välittämisessä musiikki on levotonta ja ristiriitaista. Musiikki tuntuu jopa hyökkäävältä ja sykettä nostavalta. Musiikin avulla ihminen voi hyvällä tavalla purkaa myös omia aggressioitaan. Myös säveltäjien täytyy päästä vihan tunteeseen, jotta se voi välittyä kuulijalle. Rakkauskohtausten musiikissa on usein sanat ja hahmot laulavat itse, toisin kuin muita tunteita ilmaisevissa kohtauksissa. Rakkaudesta ei puhuta suoraan toiselle, mutta siitä lauletaan duetoissa. Joidenkin tunteiden ilmaiseminen on helpompaa esimerkiksi musiikin ja laulun avulla kuin sen suoraan sanominen. Zootropolis poikkeaa muista elokuvista musiikin suhteen, sillä vain muutamassa kappaleessa on sanat. Elokuvassa musiikkia on koko ajan taustalla, jolloin se lähes menettää merkityksensä, kun taas Frozenissa ja Leijonakuninkaassa se on selvempi tehokeino. Tärkeissä kohtauksissa musiikki pysähtyy tai hiljenee, jolloin huomio kiinnittyy kohtauksen tapahtumiin. Näin radikaali muutos musiikissa herättää tarkkaavaisuutemme.

Elokuvien kohtausten värit kertovat paljon sen hetkisestä tunneilmastosta. Yleisesti positiivisiksi koetut tunteet ovat kirkkaan värikkäitä ja negatiivisiksi koetut tunteet taas värittömpiä ja harmaampia. Esimerkiksi ilossa värit ovat puhtaita, kuten puhtaan sininen taivas ja kirkkaan keltainen aurinko. Kirkas valo ja auringon paiste saavat mielialan nousemaan. Värit tuovat iloa elämään, esimerkiksi karnevaalit ovat hyvin värikkäitä tapahtumia, joissa on tunnelma iloinen. Puhtaat värit ja yleisesti puhtaus tuovat hyvää oloa. Surussa puolestaan värit on harmaa tai tummansininen ja kirkkaat värit katoavat. Harmaa sää saattaa vaikuttaa mielialaamme laskevasti. Myös Suomessa esiintyvä kaamosaika saa meidät väsyneiksi ja masentuneiksi pimeän vuoksi. Yksivärisuus elokuvissa luo toisinaan myös jopa tylsän vaikutelman. Tällainen väsynyt ja surullinen olo ovat lähellä toisiaan, sillä silloin on vaikea saada itsestään mitään irti. Frozenissa surun väri on violetti. Emme löytäneet yhteyttä lähdekirjallisuudesta Frozenissa esiintyvälle violetille surun värille.

Yleisesti vihan väri on punainen, paitsi poikkeuksena Frozen, jossa se kuvataan likaisen keltaisella. Tähän voi vaikuttaa esimerkiksi se, että elokuva sijoittuu talveen, jolloin valkea lumi ja kirkas jää peittää maan. Keltainen jää ei näytä kovin iloiselta, vaan enemmänkin likaiselta. Kirkkaansininen jää taas luo enemmän iloista tunnelmaa. Vihan on sanottu herättävän meissä punaista. Punaisella värillä voidaan kuitenkin kuvata muitakin tunteita kuin vihaa. Elokuvissa

vihan punainen väri on vahva ja täyteläinen. Viha yhdistetään usein myös väkivaltaan. Voiko siis veren värillä olla yhteyttä vihan punaiseen väritykseen?

Pelon kohtaukset kuvataan usein varjossa, jolloin väritys on harmaa ja synkkä. Usein ihmiset pelkäävät pimeää, sillä pimeydessä tapahtumia ja niiden etenemistä ei näe. Tällainen tietämättömyys voi aiheuttaa ahdistusta ja pelkoa. Välillä samassa kohtauksessa esiintyy monta eri tunnetilaa, kuten viha ja pelko, jolloin havaittavissa on molempien tunteiden väritystä. Tämän takia välillä oli vaikea arvioida, mitä tunnetta juuri nyt kuvataan, ja mitkä värit yhdistetään mihinkin tunteeseen.

Rakkaudessa väritys on lämpimän punainen, vaaleanpunainen tai violetti. Tämä punainen ei kuitenkaan luonut yhtä ahdistavaa tunnelmaa kuin vihan punainen. Viha ja rakkaus ovat molemmat todella voimakkaita tunteita ja tällä tavalla lähellä toisiaan. Sen takia molempia varmasti kuvataankin punaisella. Vaaleanpunainen on paljon hempeämpi väri ja kuvastaa hempeämpää rakkautta. Myös kehomme reagoi rakastumiseen ja ihastumiseen toisinaan poskien punastumisena. Kateudessa värit olivat likaiset ja erityisesti Leijonakuninkaassa näkyi paljon likaisen vihreää. Usein sanotaan ihmisen muuttuvan kateudesta vihreäksi, mikä yhdistyy hyvin Leijonakuninkaan kateuden väriin. Värien likaisuuden voi yhdistää kateellisen ajatuksiin. Kateellisena henkilö yleensä valehtelee, jolloin hänen toimintansa ei ole enää niin sanotusti puhdasta.

Helpoiten tunnetilat ovat tunnistettavissa hahmojen ilmeistä, eleistä sekä liikkeistä. Näitä esiintyy kaikilla ihmisillä erilaisissa tunnetiloissa, mutta elokuvissa ne on kuvattu korostetusti, jotta tunne varmasti välittyy. Yleisesti kasvojen ilmeet paljastavat parhaiten tunteet. Jokaisessa elokuvassa kasvojen ilmeisiin on panostettu. Silmien koko ja muoto vaihtelivat tunteen mukaan elokuvissa. Myös liikkeen määrä ja laatu ovat yhteydessä tunteeseen. Esimerkiksi iloisena liike on kevyttä, hyppelävää ja sitä on paljon. Iloisena tuntuu, että mikään ei voi estää ja elämä luisaa. Silloin myös olo ja mieli on kevyt, jolloin tekee mieli liikkua ja jopa tanssia. Surussa taas liike on raskaan oloista ja mätelevää. Surullisena mieli on maassa ja usein mikään ei meinaa onnistua. Silloin keho tuntuu raskaalta ja liikkuminen on todella työlästä. Tällöin usein haluaa olla yksin ja rypeä surussaan, jotta ei tarvitse kohdata muita. Yksin ollessaan ei tarvitse piilotella omia surullisia tunteitaan, joita ei välttämättä halua näyttää muille.

Viha ja pelko esiintyvät usein yhdessä, jolloin toinen henkilö on vihainen ja toinen peloissaan. Tällöin vihaisen keho on jännittynyt ja hän on hyökkäävässä asennossa toista kohtaan. Pelkäävä

osapuoli taas perääntyy ja yrittää olla mahdollisimman pieni. Vihaisena haluaa olla mahdollisimman vahva. Jos viha saa vallan, itsehillintä saattaa kadota ja voi haluta jopa satuttaa toista. Vihaisena ihminen ei halua näyttää omia heikkouksiaan tai sitä, että toisen ihmisen sanat satuttaisivat. Peloissaan ihminen yrittää suojella itseään ja itsesuojeluvaisto herää. Yritetään välttää vaaraa ja halutaan pois tilanteesta keinolla millä hyvänsä. Itsestä halutaan tehdä mahdollisimman näkymätön.

Rakkauden tunteen kuvaamisessa esiintyy paljon toisen koskettamista ja hahmot ovat lähekkäin. On havaittavissa myös kiusaantumista, eivätkä hahmot tiedä, miten päin olisivat. Rakkaus tuntuu aluksi jännittävältä ja omia tunteita yritetään peitellä suojellakseen itseään. Kuitenkin halutaan olla rakkaudenkohteen lähellä. Pienilläkin kosketuksilla ja eleillä voidaan osoittaa toiselle välittämistä. Kateudessa ei sen sijaan näkynyt mitään selkeää liikettä, vaan se esiintyy hahmon toiminnassa ja päämäärissä. Omaa kateutta ei yleisesti haluta myöntää tai näyttää toisille. Kateellisena halutaan tuhota toisenkin onni, jotta itsestä ei tuntuisi niin pahalta. Tästä johtuen voi ajatella elokuvien kateuden havainnoinnin ja analysoinnin olleen hankalaa.

Elokuville sanotaan tunteita selkeästi, mikä auttaa katsojaa hahmottamaan ja tunnistamaan kohtauksen herättämän tunteen. Tunteiden tunnistaminen ja nimeäminen ovat tärkeitä taitoja oppia jo lapsena. Vihaisen hahmon puhe on lyhyttä, selkeää ja hyvin artikuloitua. Vihaisena asiat halutaan saada hyvin selkeästi sanottua toiselle, että hän varmasti ymmärtää asiamme. Korotamme myös useasti ääntämme, kun olemme vihaisia. Tämä lisää myös viestin välittymistä toiselle. Rakkaus on puheen sävyn suhteen toisessa ääripäässä vihaan nähden. Rakkaudessa puhe on lempeää ja siinä on hieman leikkisä sekä kiusoitteleva sävy. Kun välittää toisesta, haluaa olla mahdollisimman hyvä hänelle. Pieni piikittely leikkisään sävyyn ehkä herättää toisessa osapuolella kiinnostusta. Kuitenkaan toista ei haluta satuttaa, vaan kiusoitella harmittomasti. Iloisena puheesta huokuu innostus, mutta surussa puolestaan puhe on päinvastaista. Iloisena kaikki tuntuu onnistuvan juuri niin kuin pitääkin, jolloin halutaan välittää myös toisille iloa. Surullisena innostus muiden kanssa kommunikointiin on hyvin vähäistä. Silloin usein halutaan olla omissa oloissaan, eikä varsinkaan kuulla muiden elämän hienoudesta. Pelossa ääni värisee ja yritetään mielistellä toista. Mieliastelemällä yritetään päästä tilanteesta pois niin pian kuin mahdollista. Äänen värinä on usein tahaton reaktio, jolle ei oikein voi tehdä mitään.

Elokuville taustalla on käytetty erilaisia tehoste-elementtejä luomaan tunnelmaa. Leijonakuninkaan iloisissa kohtauksissa taustalla on paljon vilskettä ja menoa, mutta muuten tausta on melko yksinkertainen. Myös Frozenissa ilossa taustalla tapahtuu paljon. Puolestaan Zootropolis

on elokuvista taustaltaan huomattavasti erilainen. Tapahtumia on kohtauksissa yhtä aikaa hyvinkin paljon ja kaikkia elementtejä on pohdittu tarkoin. Zootropoliuksessa elokuvan tunnelmaa siis luodaan ennemminkin yöllä ja päivällä sekä väreillä ja värittömyydellä, kuin taustan suurilla muutoksilla, vaikka kohtaukset sijoittuvatkin erilaisiin alueisiin. Tästä johtuen elokuvien taustaelementtejä on helpompi havainnoida Leijonakuninkaasta ja Frozenista yksinkertaisemman tausta toteutuksen ansioista.

Elokuvien tunteita analysoidessa rakkauden kohdalla teimme havainnon siitä, että rakkaus on vuosien aikana ehkä hieman muuttunut myös elokuvissa. Leijonakuninkaassa romanttista rakkautta esiintyy pelkästään leijonien välillä. Toverillista rakkautta esiintyy kuitenkin muidenkin eläinten kesken. Frozenissa Kristoffin ja Sven-poron suhde on enemmän kuin ihmisen ja eläimen välinen suhde yleensä. He ovat todella hyviä ystäviä, jotka eivät mene mihinkään ilman toista. Zootropoliuksessa pupun ja ketun toverillinen rakkaus kehittyy romanttiseksi rakkaudeksi. Ajan saatossa monimuotoisesta rakkaudesta on tullut hyväksyttyä yhteiskunnassa, joten tämän voidaan ajatella näkyvän myös elokuvien rakkauden muutoksena. Zootropoliuksessa hahmojen roduilla ei ole väliä, mutta Leijonakuninkaassa rakkautta esiintyy vain samaa rotua olevien kesken. Muutenkin Zootropoliuksessa haastetaan ennakkoluuloja. Peto- ja saaliseläimet pystyvät elämään samassa kaupungissa tasavertaisina. Elokuvasta on havaittavissa myös suvaitsevaisuuden opetusta.

Tutkimuksen alkuvaiheessa ajattelimme Leijonakuninkaassa ja Zootropoliuksessa olevan paljon yhtäläisyyksiä tunteiden ilmaisemisen näkökulmasta, sillä molemmissa elokuvissa hahmot ovat eläimiä. Elokuvien analyysiä tehdessä huomasimme, että näiden eläinten liikkeiden ja eleiden yhtäläisyyksien lisäksi myös Frozenissa on paljon samaa Zootropoliuksen kanssa. Ajattelimme Frozenin olevan elokuvista hahmojen tunteiden ilmaisultaan hyvinkin erilainen, mutta analyysin aikana huomasimme Zootropoliuksen hahmojen liikkeiden, ilmeiden ja eleiden olevan hyvinkin ihmismäisiä.

Tutkimuksessamme kiinnitimme huomiota myös tunnekarttoihin, joista löysimme yhtäläisyyksiä elokuvien väliltä. Valitsimme tunnekartat osaksi tutkimustamme, koska niiden avulla liikkeiden ja eleiden havainnointi sai uutta näkökulmaa. Elokuvista huomasimme, että hahmojen liikkeitä ja eleitä oli mietitty tarkoin. Tunnekartat vastaavat suurimmalta osin elokuvissa esiintyvien hahmojen liikkeitä. Aikuisen saattaa olla helpompi havainnoida, missä tietty tunne tuntuu, mutta lapsella se voi olla vielä hankalaa. Tämän takia aikuisten on helpompi myös yhdistää tunnekarttoja elokuvissa esiintyvään tunteiden ilmaisuun. Tunnekartat antavat merkityksen

liikkeille ja eleille elokuvissa. Kun tunne tuntuu jossain, niin se myös näkyy siellä kohti kehoa ulospäin. Tunnekartta tutkimukseen osallistuneille ei kerrottu videoiden tunteita sanallisesti, joten he ovat värittäneet tunnekartat omien tuntemustensa pohjalta. Näin ollen voimme ajatella tunnekarttojen avulla, että tietty tunne tuntuu vahvimmin tietyllä alueella. Kuitenkin on muistettava jokaisen yksilöllinen tunteisiin reagoiminen.

Pohdimme myös, kuinka Leijonakuningas on säilyttänyt suosionsa monen vuoden ajan. Se on huomattavasti vanhempi kuin muut valitsemamme elokuvat, mutta se on edelleen listojen kärkipäässä. Elokuvassa käsitellään surua ja kuolemaa melko perusteellisesti, mikä voi olla vaikuttamassa suosioon. Leijonakuninkaassa näytetään Mufasan kuollut ruumis, mikä ei ole havaintojemme pohjalta tavallista animaatioelokuville. Näiden teemojen takia elokuva herättää varsin vahvoja tunteita katsojassa. Elokuva menee niin sanotusti katsojan ihon alle. Frozen on edelleen tuottoisin animaatioelokuva, mikä johtuu varmasti sen sukupuolistereotypioita rikkovasta kerronnasta. Se luo tunnetta, että jokainen ihminen pystyy mihin vaan sukupuolesta riippumatta. Elokuviin heijastuu hyvin vahvasti vallalla oleva ajattelumaailma. Zootropoloksen suosiota jouduimme pohtimaan hieman enemmän. Elokuva haastaa meitä miettimään omia ennakkoluulojamme ja suvaitsevaisuuttamme toisia kohtaan. Tärkeässä roolissa on myös se, että ulkoiset tekijät eivät voi määrittää ketään. Esimerkiksi pieni pupukin voi olla rohkea poliisi. Jokainen elokuva on erilainen ja herättää meissä jokaisessa yksilöllisiä tunteita. Tämän takia elokuvien valinta osaksi tunnekasvatuksen toimintaa täytyy olla hyvin harkittua. Elokuvan tulisi sisältää niitä teemoja, joita halutaan tunnekasvatuksessa käsitellä.

6.2 Tutkimuksen kriittisyys ja eettisyys

Tutkimusta tehdessä on pohdittava myös kriittisiä kohtia. Yksi näistä kohdista on vanha kirjallisuus lähteenä. Olemme pyrkineet menemään alkuperäiseen lähteeseen, minkä johdosta osa lähteistä on hieman vanhempaa materiaalia. Elokuva-alasta tehtyä kirjallisuutta on niukasti saatavilla. Uudempaa lähdemateriaalia ei aiheesta juurikaan löytynyt, joten jouduimme turvautumaan vanhempaan. Valitsemamme lähteet vaikuttivat luotettavilta. Osa käyttämistämme kirjoista ovat opaskirjoja, kuten esimerkiksi elokuvaterapiaa käsittelevä kirja. Kirjasta käy hyvin ilmi elokuviaterapian tarkoitus ja hyödyt, joita voi soveltaa hyvin meidän aiheeseemme. Tunteiden läpikäyminen on osana elokuvaterapiaa. Muissakin opaskirjoissa on ollut aiheeseemme sopivia uusia näkökulmia, minkä takia olemme niitä tutkimuksessamme käyttäneet. Elokuvan määrittelyssä otimme Merriam-Webster-sanakirjan määritelmän kirjallisuuden määritelmien

tueksi. Halusimme nähdä tuoko kirjallisuus uutta näkökulmaa sanakirjan lyhyelle ja ytimekkäälle määritelmälle. Kirjallisuuden pohjalta saimme laajemman kuvan käsitteestä, vaikka perusajatus onkin sama. Elokuvien valinnan tukena olemme käyttäneet IMDb:n ja The Walt Disney Studios:n listauksia elokuvien tuottavuudesta. Näistä olemme käyttäneet elokuvien valinnan perusteena, jolloin emme ole valinneet niitä sisällön mukaan. Leijonakuninkaasta ja Zootropoliksesta olemme löytäneet taustatietoja niistä koskevista kirjoista.

Tutkimuksemme yleistettävyyttä tulee tarkastella kriittisesti. Otokseemme valikoitui vain kolme elokuvaa, joka on hyvin pieni osa esimerkiksi koko Disneyn animaatioelokuvien kirjoa. Emme valinneet elokuvia kuitenkaan niiden sisällön perusteella, vaan otimme tarkasteluun tuottoisimmat elokuvat. Ennen elokuvien valintaa ja havainnointia olimme valinneet vihan, pelon, surun ja ilon käsiteltäviksi tunteiksi, mutta elokuvien ensimmäisen havainnointi kerran aikana mukaan tulivat myös rakkaus ja kateus. Emme siis valinneet elokuvia niissä ilmenevien tunteiden pohjalta. Pystyimme vertailemaan hieman ajan tuomaa muutosta elokuvien rakenteessa, sillä Leijonakuningas on noin 20 vuotta vanhempi kuin Frozen ja Zootropolis.

Luotettavuutta tulee pohtia kaksin tehdyn analysoinnin takia. Analysointimme pohjalla olemme käyttäneet kuitenkin teoriapohjaa tunteiden ilmenemisestä. Olemme peilanneet omia havaintojamme tähän teoriapohjaan. Pohdimme, mitä tunteita kohtaukset herättävät meissä, mutta emme keskittyneet vain tähän. Yritimme löytää mahdollisimman paljon tunteiden ilmaisuun käytettyjä keinoja, joille löytyy vahvistusta lähdekirjallisuudesta. Lapset kokevat tunteet kuitenkin eri tavalla kuin me aikuiset, joten elokuvien meissä herättämät tunteet eivät ole niin olennaisia.

Eettisesti ajateltuna elokuvien katsomisessa ja analysoinnissa ei ole voinut valita niin sanottua henkilökohtaista suosikki elokuvaa. Kaikkia on pitänyt katsoa samalla silmällä, jolloin tuloksista saisi mahdollisimman luotettavia. Olemme pyrkineet objektiivisuuteen katsomalla elokuvat yhdessä ja keskustelemalla niistä. Tällöin saamme kaksi näkökulmaa elokuvien tarkasteluun yhden sijaan. Tietenkään ei ole mahdollista saavuttaa täysin objektiivista tarkastelua. Kun on kysymys elokuvien tunteiden tutkimisesta, koemme ne kuitenkin subjektiivisesti. Tämän takia täysin objektiivisuuteen ei ole mahdollista päästä.

Toisena eettisenä ajatuksena herää se, ettei elokuvista väkisin yritettäisi etsiä yhtymäkohtia. Olemme havainnoinnin aikana keskittyneet jokaiseen elokuvaan kerrallaan, jolloin emme ole siinä vaiheessa väkisin etsineet yhtymiä. Vasta elokuvien analysointivaiheessa, kun lähdimme tekemään yhteenvetoa, perehdyimme yhtymäkohtiin. Kuitenkaan emme tutkimuksessa maininneet pelkästään näitä vaan nostimme esille myös elokuvissa esille tulleita eroavaisuuksia.

6.3 Tavoitteiden toteutumisen arviointi

Tavoitteenamme oli tutkimuksella selvittää mahdollisuutta hyödyntää elokuvia tunnekasvatuksessa käyttämällä apuna valitsemiamme Disney-elokuvia. Elokvaterapiaa koskevat lähteet antoivat pohjan elokuvien käytölle tunnekasvatuksessa. Näiden avulla saimme muotoiltua erilaisia keinoja tunnekasvatuksen toteuttamiseen lapsille. Elokuvien vaikutuksista tunteiden käsittelemiseen on melko vähän tutkimusta, joten monipuolinen näkemys jäi vähäiseksi. Tästä huolimatta löysimme vaihtoehtoisia tunnekasvatuksen toteuttamiseen soveltuvia keinoja. Jatkotutkimuksen avulla kyseiseen aiheeseen voisi syventyä paremmin ja saada tunnekasvatuksesta vielä monipuolisemman kokonaisuuden.

Toisena tavoitteenamme oli selvittää, millaisia tehokeinoja käytetään tunteiden ilmaisun tukena Disney-elokuvissa. Tähän tutkimuskysymykseen saimme laajimman vastauksen. Löysimme monipuolisesti erilaisia tehokeinoja, joille saimme tukea laajasta lähdekirjallisuudesta. Havaitsemamme tehokeinot auttoivat myös vastaamaan ensimmäiseen tutkimuskysymykseen. Niiden avulla keinoja oli helppo kehittää.

Tunnekarttojen tunnekohtien ilmeneminen hahmoissa oli tutkimuksemme kolmas tavoite. Löysimme melko hyvin yhtäläisyyksiä tunnekarttojen ja hahmojen tunteiden ilmaisun välillä. Jokaisten tunteen kohdalla yhteyttä ei selkeästi havainnut, mutta jonkinlainen yhteys oli kuitenkin havaittavissa. Tunnekarttojen avulla hahmojen liikkeet ja reaktiot kunkin tunteen kohdalla saivat merkityksen. Myös tästä saimme materiaalia tunnekasvatuksen toteuttamiseen. Yleisesti saavutimme tutkimuksemme tavoitteet melko hyvin. Aiheesta on mahdollista jatkaa syvempään jatkotutkimukseen. Näitä käsittelemme seuraavana.

6.4 Pro Gradu -jatko

Pro Gradu -tutkielmaan tutkimustamme voisi jatkaa empiirisesti esimerkiksi lasten näkökulmasta. Kuinka lapset käsittävät elokuvissa esiintyviä tunteita ja miten tunteet ylipäättänsä vaikuttavat lapseen? Olemme pohtineet tällaista aihetta, koska lapset kokevat tunteita eri tavalla kuin aikuiset. Lapsilla ei välttämättä ole omakohtaista kokemusta esimerkiksi menettämisestä, jolloin tunne ei tule niin vahvasti esille kuin aikuisella. Kuitenkin on pohdittava, saako aiheestamme tarpeeksi laajaa jatkotutkimusta Pro Gradua ajatellen, jos tutkimuskohteena on vain las-

ten näkökulma elokuvien herättämiin tunteisiin. Voimme pohtia löytyisikö aiheeseen lisää uusia näkökulmia. Kuitenkin haluaisimme lähteä liikkeelle juuri lasten näkökulmasta ja osallistaa heidät tutkimukseemme.

Tutkimukseemme voisi lisätä tunnekasvatuksen lisäksi muita pinnalla olevia kasvatuksen osa-alueita. Kuten aikaisemmin pohdinnassa mainitsimme, elokuvista löytyvän myös suvaitsevaisuuskasvatusta. Myös tähän aiheeseen voisi paneutua. Voisimme pohtia, millaisia ennakkoluuloja ja tunteita erilaisten ihmisten kohtaaminen herättää. Tutkimusta voisi tehdä niin elokuvien kuin käytännön toiminnan pohjalta. Voisimme esimerkiksi pohtia ja kokeilla, miten käytännössä elokuvia voidaan hyödyntää kasvatuksessa. Elokuvia voidaan testata osana tunnekasvatusta ja katsoa, kuinka hyvin se toimii. Elokuvat eivät kuitenkaan voi syrjäyttää muuta tunnekasvatusta, mutta ne voisivat tukea sitä. Elokuvia ei kuitenkaan tarvitse käyttää kokonaan, vaan niissä on monia lyhyitä pätkiä, jotka sisältävät kattavasti tunteen läpikäymistä. Esimerkiksi Leijonakuninkaassa Mufasan kuolema on oivallinen apuväline surun käsittelyyn.

Yksi kiinnostava näkökulma tunteiden tarkasteluun voisi olla monikulttuurisuus. Voisimme tutkia, vaikuttavatko eri kulttuuritaustat tunteiden havaitsemiseen ja niiden herättämiin reaktioihin. Nummenmaan (2013) tutkimuksessa todettiin, että eri kulttuuritaustat eivät vaikuttaneet siihen, missä kehonosissa tunteet tuntuvat. Kuitenkin esimerkiksi värien käytössä eri tunteiden tehokeinoina on kulttuurisia eroja. Mielenkiintoinen näkökulma voisi olla myös jonkin aistivamman vaikutus tunteiden heräämiseen. Esimerkiksi, miten elokuvan tunne välittyy kuulovamman omaavalle. Voimme pohtia myös, millä keinoin mykkäelokuvissa välitetään tunteita.

Lähteet / References

- Ahonen-Eerikäinen, H. (2000). Musiikki - sisäisen maailman symboli. Teoksessa Heikkilä, T., Paloheimo, L. & Taipale, I. (toim.) *Mieli ja taide*, (s.97-100). Mielenterveyden keskusliitto, Vantaa
- Alasuutari, P. (1999). *Laadullinen tutkimus*. Vastapaino, Tampere
- Alasuutari, P. (2011). *Laadullinen tutkimus 2.0*. Vastapaino, Tampere
- Andersson, L. & Hedling, E. (1999). *Filmanalys - En introduktion*. Studentlitteratur, Lund
- Arnkil, H. (2008). *Värit havaintojen maailmassa*. Taideteollinen korkeakoulu, Jyväskylä
- Bagh, P. (2012). *Elokuvat katsovat lapsuuttamme*. Teoksessa Alanen, A. (toim.) *Elokuva ja psyyke 3 - Tarinan lumous*, (s. 15-28), Minerva, Juva
- Ball, P. (2011). *Music instinct - How music works and why we can't do without it*. Vintage books, Great Britain
- Bazin, A. (1973). *Mitä elokuva on?*. Werner Söderström Osakeyhtiö. Porvoo
- Erkkilä, J. (1997). *Musiikin merkitystasot musiikkiterapian teorian ja kliinisen käytännön näkökulmista*. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä
- Goleman, D. (2003). *Tunneäly - Lahjakkuuden koko kuva*. Otava, Keuruu
- Grant, J. (1998). *Encyclopedia of Walt Disney's animated characters*. Disney Enterprises, Inc., United States of America
- Isokorpi, T. & Viitanen, P. (2001). *Tunnevoimaa!* Tammi, Tampere
- Julius, J. (2016). *The art of Zootopia*. Disney Enterprises, Inc.
<https://www.docdroid.net/xVpOkbr/theartofzootopia.pdf> (Luettu 13.2.)
- Juntunen, M. (1999). *Lähtökohtia elokuvateoksen sisällön ja rakenteen tarkasteluun*. Teoksessa Välimäki, M. (toim.) *Elävästi kuvaa - kokemuksia lasten ja nuorten elokuvaopetuksesta* (s. 60-63). BTJ Kirjastopalvelu, Helsinki
- Juvonen, R. (2014). *Valon paletti - retkiä värien maailmaan*. Kirjapaja, Latvia
- Järvinen, P & Järvinen, A. (2000). *Tutkimustyön metodeista*. Opinpajan kirja, Tampere
- Keltikangas-Järvinen, L. (2006). *Tunne itsesi, suomalainen*. WSOY. Juva
- Kivi, E. (2012). *Kuinka kuvat puhuvat - elokuvaäänien pidempi oppimäärä*. Books on Demand GmbH, Norderstedt
- Metsämuuronen, J. (2003). *Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä*. International Met-help, Jyväskylä
- Morris, D. (1977). *Eleet kertovat, ilmeet puhuvat*. Otava, Italia

- Mäkipää, P. (2000). Elokvaterapiasta eli elävän kuvan hoidollisesta käytöstä. Teoksessa Heikkilä, T., Paloheimo, L. & Taipale, I. (toim.) *Mieli ja taide*, (s.43-56). Mielenterveyden keskusliitto, Vantaa
- Nummelin, J. (2015a). Animaatioelokuvan lyhyt historia. Tarke. Turku
- Nummelin, J. (2015b). Klassikkoja, unohdettuja, outouksia - kirjoituksia elokuvasta. Ntamo
- Punkanen, M. (2011). Musiikki, keho ja liike. Teoksessa Lilja-Viherlampi, L-M. (toim.) *Ihminen ja musiikki - Musiikillisen vuorovaikutuksen ulottuvuuksia*, (s.53-70). Turun ammattikorkeakoulu, Tampere
- Saarinen, M. & Kokkonen, M. (2003). *Tunneäly - kohti KOKONAista elämää*. WSOY, Helsinki
- Saarinen, M. (2006). *Leffaterapiaa*. Kirjapaja, Helsinki
- Thomas, B. (1991). *Walt Disney - Elämäkerta*. Sanomaprint, Jyväskylä
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi*. Tammi
- Turunen, K. (2004). *Tunne-elämä*. Atena Kustannus Oy, Keuruu
- Vilkko-Riihelä, A. (1999). *Psykyke - Psykologian käsikirja*. WSOY, Porvoo
- Ylikarjula, S. (2014). *Värillä on väliä - värien symboliikkaa ja merkityksiä*. Katharos, Viro

Nettilähteet:

- Internet Movie Database (2017), <https://www.imdb.com/list/ls062095288/> (Luettu 14.12.2018)
- The Walt Disney Studios (2018), <https://www.waltdisneystudios.com/news-post/-zootopia-to-surpass-800-million-worldwide-today> (Luettu 3.1.2019)
- Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2014). Opetushallitus Oy, Tampere
https://www.oph.fi/download/163781_esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf (Luettu 17.1.2019)
- Heino, A. (2016). Inho tuntuu vatsassa, ilo koko ihmisessä – jo pieni lapsi kokee tunteet kehossaan. Yle uutiset. Tiede <https://yle.fi/uutiset/3-8766401> (Luettu 19.11.2018)
- Merriam-Webster, Elokuva määritelmä
<https://www.merriam-webster.com/dictionary/movie> (Luettu 19.11.2018)
<https://www.merriam-webster.com/dictionary/motion%20picture> (Luettu 19.11.2018)
- Nummenmaa, L., Glerean, E., Hari, R. & Hietanen, J.K. (2013). Bodily maps of emotions. *PNAS-tiede lehti* 111 (2): 646-651, http://emotion.utu.fi/wp-content/uploads/2016/11/Nummenmaa_et_al_PNAS_2014.pdf (Luettu 19.11.2018)
- Pajunen, E. (2016). Lasta ei tarvitse suojella voimakkailta tunteilta – auta lasta antamaan niille nimi. Aamulehti.

<https://www.aamulehti.fi/i ihmiset/lasta-ei-tarvitse-suojella-voimakkailta-tunteilta-auta-lasta-antamaan-niille-nimi-24027435> (Luettu 19.11.2018)

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2014). Opetushallitus, Helsinki

https://www.oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf (Luettu 17.1.2019)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016). Opetushallitus, Tampere

https://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf (Luettu 17.1.2019)